

1956 నవంబర్ 1న ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడినప్పుడు 20 జిల్లాలు మాత్రమే ఉండగా ప్రస్తుతం 23 జిల్లాలు ఉన్నాయి. 2,36,254 చ.కి.మీల విస్తీర్ణం కలిగి భారతదేశ వైశాల్యంలో 8.4 శాతం విస్తీర్ణంతో భారతదేశంలోనే 4వ పెద్ద రాష్ట్రంగా ఆంధ్రప్రదేశ్ గుర్తింపు పొందింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ 12°14' నుంచి 19°15' 54' ఉత్తర అక్షాంశముల మధ్య 76°15' 50' నుంచి 84°15' 50' తూర్పు రేఖాంశముల మధ్య విస్తరించి ఉంది. 82 1/2 °ల తూర్పు రేఖాంశాన్ని భారత కాల మండలాంశం తీసుకున్నారు. ఇది మన రాష్ట్రంలో కాకినాడ గుండా ప్రయాణిస్తుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ విశాలమైన తీర ప్రాంతాన్ని కలిగి ఉంది. 972 కి.మీల పొడవైన తీరరేఖతో దేశంలో రెండవ స్థానాన్ని ఆక్రమించింది.

సైన్యక స్వరూపం

ఆంధ్రప్రదేశ్ సైన్యక స్వరూపాన్ని మూడు భాగాలుగా విభజించవచ్చు. అవి:

1. కొన్ని మైదానం లేదా తీరమైదానం
2. తూర్పు కనుమలు
3. దక్షిణ పీఠభూమి

కొన్ని మైదానం

కొన్ని మైదానం మన దేశంలో పశ్చిమ బెంగాల్ నుంచి గుజరాత్ వరకు విస్తరించింది. దీని పొడవు 972 కి.మీ. ఈ మైదానం రాష్ట్రంలో ఉత్తరాన శ్రీకాకుళం నుంచి దక్షిణాన పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లా వరకు వ్యాపించింది. తూర్పు కనుమలు, బంగళాఖాతం తీరరేఖకు మధ్య గల విశాల మైదానాన్ని కొన్ని మైదానంగా చెప్పవచ్చు. ఈ మైదానం శ్రీకాకుళం, విజయనగరం, విశాఖ పట్నం, తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, ప్రకాశం, పొట్టిశ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లాల్లో వ్యాపించి ఉంది.

దక్షిణ తీర మైదానంలో పెన్నా డెల్టా ప్రాంతం ఉంది. దీనికి దిగువన దక్షిణ ప్రాంతంలో ఆంధ్రప్రదేశ్, తమిళ నాడు ప్రాంతాల మధ్య 'పులికాట్' లెగూన్ ఏర్పడింది. లెగూన్ అనగా నమ్మద్రవ్య జలం భూభాగంలోకి చొచ్చుకు వచ్చి సరస్సుగా ఏర్పడటం. లెగూన్ సమీపంలో ఏర్పడిన శ్రీహరికోట దీవిలో సడీబ్ ధావన్ అంతరిక్ష కేంద్రం ఉంది. ఈ దీవి నెల్లూరు జిల్లాలో ఉంది.

తూర్పు కనుమలు ఒరిస్సా నుంచి ఆంధ్రప్రదేశ్ మీదుగా తమిళనాడు వరకు విస్తరించింది. మన రాష్ట్రంలో తీర మైదానం, దక్షిణోత్తర భాగమైన తెలంగాణ పీఠభూమికి మధ్య ఉత్తర, దక్షిణంగా విస్తరించాయి. తూర్పు కనుమలకు వీధి వద్ద జిల్లాల్లో స్థానిక పట్టణాలున్నాయి. పలు జిల్లాల్లో కొన్ని ముఖ్యమైన కొండలు ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రాలతో ప్రాధాన్యత పొందాయి. విశాఖపట్నం జిల్లాలో సింహచలం కొండలు, యాదాద్రి కొండ, అనంతగిరి కొండలు ముఖ్యమైనవి. సింహచలం కొండలలో ప్రసిద్ధి లక్ష్మీ నరసింహస్వామి పుణ్యక్షేత్రం కలదు. ఈ జిల్లాలో అరకు లోయ ప్రముఖ వేసవి విడిది కేంద్రంగా విరాజిల్లుతోంది. ఇక్కడ నివసించే గిరిజనుల నాట్యం 'లింపా' చాలా ప్రసిద్ధి చెందింది. ఈ జిల్లాలోని బొగ్గా గుహలు కూడా ప్రసిద్ధి చెందినవి.

తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, ఖమ్మం జిల్లాల్లో పాచికొండలు విస్తరించాయి. వీటి మధ్యలో నుంచి గోదావరి తెలంగాణా పీఠభూమి నుంచి తీర మైదానంలోకి పశ్చిమ గోదావరిలోని పోలవరం వద్ద ప్రవేశిస్తుంది.

కృష్ణా జిల్లాలో మొగల్ రాజపురం, కొండపల్లి కొండలు, గుంటూరు జిల్లాలో బిల్లికొండ, గనికొండ, నాగపూడికొండ, వినుకొండ, కొండవీడికొండ, చీమకుర్తి కొండ, మంగళగిరి కొండలు, నెల్లూరు-కడప జిల్లాల సరిహద్దుల్లో వెలికొండలు, చిత్తూరు జిల్లాలో శేషచలం కొండలు, ఆవులపల్లి కొండలు, హర్సెలి కొండలు (పెనుగు మల్లమ్మ కొండలు) కడపలో పాచికొండలు, అనంతపూర్ లో మల్లమ్మకొండ, మడకేరె, పెనుకొండలు, కర్నూలులో సల్లపలం కొండలు ప్రసిద్ధి చెందాయి.

గుంటూరు జిల్లాలోని కొట్నపల్లికొండపై ప్రసిద్ధ శైవ క్షేత్రముంది. మంగళగిరి కొండలపై పానకాల లక్ష్మీనర సింహస్వామి ఆలయం ఉంది. వెలికొండల్లో భాగమైన

నెల్లూరు జిల్లాలోని గుడాచలం కొండల్లో పెంచలకోన లక్ష్మీనరసింహస్వామి ఆలయం ఉంది. చిత్తూరులో శేషాచలం కొండపల్లి గల తిరుమలలో ప్రపంచ ప్రసిద్ధ శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి ఆలయం ఉంది.

చిత్తూరు జిల్లా మదనపల్లిలో హర్సెలి పీఠాన్ని ప్రముఖ వేసవివిడిది కేంద్రంగా ప్రసిద్ధి చెందింది. నల్లమల కొండలలో కృష్ణానదిలో శ్రీశైలం అవతరించింది. దాగడ లింగాల్లో దక్షిణ భారతదేశంలో నెలకొని పవిత్ర క్షేత్రమిది.

దక్షిణ పీఠభూమి ఆంధ్రప్రదేశ్లో దక్షిణ పీఠభూమి 150-600 మీ.ల సమాంతర రేఖల మధ్య విస్తరించి ఉంది. ఇది తెలంగాణ పీఠభూమి, మైసూరు పీఠభూమి ప్రాంతాలలో విస్తరించి గ్రానైట్, అగ్నియాస్ సీస శిలలతో కూడి ఉంది.

శీతోష్ణస్థితి

ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆయన రేఖా ప్రాంతపు ఋతుపవన శీతోష్ణ స్థితిని కలిగి ఉంది. పశ్చిమ ప్రాంతంలో అర్ధశుష్ణ శీతోష్ణ స్థితి, తూర్పు తీరంలో ఆర్ధ శీతోష్ణ శీతోష్ణ శీతోష్ణ స్థితిలను కలిగి ఉంది. గుంటూరు జిల్లాలో రెండు చింతల, కరీంనగర్ జిల్లాలో రామగుండం మొదలైన ప్రాంతాల్లో వేసవిలో అత్యధికంగా 45 డిగ్రీల సెంటిగ్రేడ్ వరకు ఉష్ణోగ్రతలు సమాధిపరుస్తాయి. రాష్ట్రంలో జూన్ - అక్టోబర్ కాలంలో 66 శాతం వర్షం సంభవిస్తుంది.

మిగతా భాగాలలో నవంబర్ 1-డిసెంబర్ మాసాల్లో ఈశాన్య పశ్చిమ వర్షం కురుస్తుంది. కనుక వర్షపాతపు విస్తీర్ణంలో చాలా వ్యత్యాసాలు కనిపిస్తాయి. రాష్ట్ర ఉత్తర భాగం న ఉన్న సీలేరు, థాన, లోయల్లో 140-152 సెం.మీ. వర్షం కురుస్తుంది. అదే రాష్ట్ర నైరుతి దిశలో ఉన్న నైరుతి యలో 51 సెం.మీ. కంటే తక్కువ వర్షం కురుస్తుంది. సముద్ర తీర ప్రాంతాల్లో 100-114 సెం.మీ. వర్షం కురుస్తుంది. పీఠభూమి ప్రాంతంలో వర్షం 76 సెం.మీ. ఉంటుంది. నైరుతి, ఈశాన్య రుతుపవనాల వల్ల నమూనా ప్రకారం పొడవైన అధిక వర్షపాతం సంభవిస్తుంది. వీటిల్లో ఈశాన్య రుతుపవనాల వల్ల గోదావరి డెల్టా దిగువ కొన్ని తీరంలో అధిక వర్షం సంభవిస్తుంది. తీరానికి బాగా లోపల ఉన్న ప్రాంతానికి తూర్పు కనుమల అక్షాంశం ఉన్నందువల్ల ఇక్కడ అల్ప వర్షపాతం సంభవిస్తుంది. తూర్పు కనుమలు నైరుతి రుతుపవనాలకు అడ్డంగా ఉంది. సముద్ర తీర మైదానాల్లో కావలసినంత వర్షం కురవడమే కాకుండా, వెనకకు వచ్చే రుతుపవనాలు పీఠభూమిని చేరగలకుండా కూడా చేస్తాయి. తెలంగాణాలో అధికభాగం వర్షం 63-100 సెం.మీ. వరకు ఉంటుంది. రాయలసీమ అత్యధిక భాగంలో 76 సెం.మీ.ల కంటే తక్కువ వర్షం కురుస్తుంది.

నదులు

దక్షిణ భారత దేశంలోని ప్రధాన నదులన్నీ మన రాష్ట్రం గుండా ప్రవహిస్తున్నాయి. అయితే ఆంధ్రప్రదేశ్ నదుల నదుల రాష్ట్రం అంటారు. గోదావరి, కృష్ణా, పెన్నా, తుంగభద్ర, భీమ, మంజీరా, సువర్ణమణి, వంశధార, నాగావతి, ప్రాణహిత కదితర నదులు రాష్ట్రంలో ప్రవహిస్తున్నాయి. ఆంధ్రప్రదేశ్ భూభాగం వాయవ్యాన ఎత్తైనా ఉంది అగ్నియే దిశగా వారి ఉంది. కనుక రాష్ట్రంలో ప్రవహించే ప్రధాన నదులు సాధారణంగా వాయవ్య దిశ నుండి అగ్నియే దిశకు ప్రవహిస్తున్నాయి. ఉదాహరణకు కృష్ణా, గోదావరి, పెన్నా, తుంగభద్ర, భీమ, మంజీరా కదితర నదులు. ఇవి కర్నూలు, మహారాష్ట్ర రాష్ట్రాల్లో పుట్టివుత్తడి, మన రాష్ట్రం గుండా పయనిస్తూ చివరకు బంగాళాఖాతంలో కలుస్తున్నాయి. తూర్పు కనుమల్లో వర్షపాతం తక్కువ.

కనుక వీటిలో జన్మించిన నదుల్లో జల పరిమాణం స్వల్పం. ఈ కనుమలు నమ్మడానికి దగ్గరగా ఉండటం వల్ల వీటి పొడవు కూడా తక్కువ.

గోదావరి

దేశంలో ప్రవహించే అతిపెద్ద నదుల్లో రెండవ పెద్ద నది గోదావరి. దక్షిణ భారత దేశంలో ప్రవహించే అతిపెద్ద నది. అంతేకాకుండా ద్వీపకల్ప నదుల్లో కూడా పొడవైన నది, మన రాష్ట్రంలో అతిపెద్ద నది కూడా ఇదే కావడం విశేషం.

గోదావరి మొత్తం పొడవు 1584 కి.మీ. దీని పరివాహక ప్రాంతం మన రాష్ట్రంలో 27 శాతం ఆక్రమిస్తోంది. ఈ నది మన రాష్ట్రంలో 770 కి.మీ. పొడవున ప్రవహిస్తోంది. 1852 సంవత్సరంలో ప్రముఖ అగ్నియే ఇంజనీరు సర్ ఆర్థర్ కాటన్ ఈ నదిపై ధవళేశ్వరం వద్ద అనంతపురి నిర్మించారు. మంజీర, మానేరు, ప్రాణహిత, ఇంద్రావతి, శబరి, సీలేరు ప్రధాన ఉపనదులు.

గోదావరి నదిని దక్షిణ గంగ, రైన్ అనీ ఇండియా అనీ కూడా అంటారు. దీని జన్మస్థానం మహారాష్ట్రలోని నాసిక్ జిల్లాలో పశ్చిమ కనుమల్లో గల త్రయంబకం. ఆంధ్రప్రదేశ్ లో కి అదిరావతి జిల్లాలోని దానం వద్ద ప్రవహిస్తుంది. దానం నరసపతి క్షేత్రానికి ప్రసిద్ధి. దేశంలో ఇక్కడ, జమ్మూల్ మాత్రమే నరసపతి క్షేత్రాలున్నాయి. అదిరావతి

జిల్లా పడమటి సరిహద్దు వద్ద మంజీరా నదిని గోదావరి నది తనలో కలుపుకుంటుంది. అదిరావతి తూర్పు సరిహద్దుగా ప్రవహిస్తూ వచ్చే ప్రాణహిత నది అదిరావతి కరీంనగర్ జిల్లా సరిహద్దున గోదావరిలో కలుస్తుంది. కరీంనగర్ జిల్లా తూర్పు సరిహద్దుగా కొంత దూరం వరకు గోదావరి తూర్పు దిశగా ప్రవహించి ఇంద్రావతి నదిని కలుపుకుంటుంది. తర్వాత

వరంగల్, ఖమ్మం జిల్లాల మీదుగా ప్రవహించి పాచికొండల్లో బైనె గార్స్ గుండా ప్రవహిస్తూ చివరకు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని పోలవరం వద్ద మైదానంలోకి ప్రవేశిస్తుంది. తర్వాత గోదావరి తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాల సరిహద్దుగా ప్రవహించి రాజమండ్రికి దిగువన పలు పావులుగా చీలి చివరకు తూర్పు గోదావరి జిల్లాలో బంగాళాఖాతంలో కలుస్తుంది. ఈ పావుల్లో వైన తేయ, వశిష్ట, గౌతమీలు చాల ప్రసిద్ధి చెందాయి. శతాబ్దం పాటు లేదా శాఖ అయిన గౌతమీ యానా వద్ద నమ్మద్రం లో కలుస్తుంది. మధ్యపాటు లేదా శాఖ అయిన వశిష్ట నరసాపురం సమీపంలోని అంతర్వేది వద్ద నమ్మద్రంలో కలుస్తుంది. దక్షిణ శాఖ లేదా పాటు అయిన వైనతేయ కొమగిరిపట్నం వద్ద బంగాళాఖాతంలో కలుస్తుంది. మరో రెండు పావులైన తుల్య, భరద్వాజ శాఖలు బెండు మారు లంక వద్ద నమ్మద్రంలో కలుస్తున్నాయి.

కృష్ణా

దేశంలో ప్రవహించే అతిపెద్ద నదుల్లో మూడవది కృష్ణా. దక్షిణ భారత దేశంలో ప్రవహించే రెండవ అతిపెద్ద నది. మన రాష్ట్రంలో రెండవ అతిపెద్ద నది కూడా ఇదే కావడం విశేషం.

కృష్ణా నది మహారాష్ట్రలోని నాసిక్ జిల్లాలోని పశ్చిమ కనుమల్లో గల మహాబలేశ్వర్ లో జన్మిస్తుంది. అనంతరం కర్నూలుకు రాష్ట్రం గుండా పయనించి, మహబూబ్ నగర్ జిల్లా మక్కల్ తంగడి వద్ద ఆంధ్రప్రదేశ్ లోకి ప్రవేశిస్తుంది. అక్కడ నుండి మహబూబ్ నగర్, కర్నూలు, నల్లగొండ, గుంటూరు, కృష్ణా జిల్లా సరిహద్దుగా ప్రవహిస్తుంది. చివరకు ఇది కృష్ణా జిల్లాలో హం నది వద్ద బంగాళాఖాతంలో కలుస్తుంది.

తుంగభద్ర, దిండి, పాలేరు, కోయానా, వడ్డ, వందంగం, మానీ, భీమ, పులకప్ర, మున్నేరు కృష్ణా ప్రధాన నదులు. కృష్ణా మొత్తం పొడవు 1440 కి.మీ. కృష్ణా జిల్లాలోని విజయవాడ వద్ద 1852లో ప్రముఖ అగ్నియే ఇంజనీర్ అయిన సర్ ఆర్థర్ కాటన్ ఈ నదిపై అనంతపురి నిర్మించారు. నల్లొండ జిల్లా నందికొండ వద్ద ఈ నదిపై దేశంలోని ప్రధాన ప్రాజెక్టుల్లో ఒకటైన నాగార్జున సాగర్ ను నిర్మించారు.

విజయవాడకు దిగువన 64 కి.మీ. దిగువన పులిగడ్డ వద్ద కృష్ణానది రెండు పావులుగా చీలి మళ్ళీ ఒకటిగా కలుస్తోంది. పులిగడ్డనే దివిసీమ లేదా అవనిగడ్డ అనీ కూడా అంటారు. మళ్ళీ ఈ ప్రాంతం నుంచి 24 కి.మీ. దిగువన కృష్ణానది మూడు పావులుగా చీలి చివరకు బంగాళాఖాతంలో కలుస్తుంది.

పెన్నా (వివాదించి)

పెన్నా నది మన రాష్ట్రంలో మూడవ పెద్ద నది. వర్షపాతం తక్కువగా గల రాయలసీమలో ప్రధాన నది. ఇది కర్నూలు కలలోని కొర్రా జిల్లాలో గల నందికొండల్లో జన్మిస్తుంది. అనంతపురం జిల్లా హిందూపూర్ వద్ద ఆంధ్రప్రదేశ్ లోకి ప్రవహిస్తుంది. అనంతరం కడప, నెల్లూరు జిల్లాల గుండా తూర్పు దిశగా ప్రవహిస్తుంది. నెల్లూరు జిల్లాలోని పూటు కూరు వద్ద నమ్మద్రంలో కలుస్తుంది. కుందేరు, చిత్రావతి, జయమంగళ, పాపమ్మి, చెయ్యూరు, నగలేరు దీని ప్రధాన ఉపనదులు. పెన్నా నది పొడవు 600 కి.మీ. రాష్ట్రంలోని దీని పరివాహక ప్రాంతం 18.3 శాతం ఉంది.

మంజీర

మంజీర గోదావరికి ప్రధాన ఉపనది. ఇది మహారాష్ట్రలోని బాన్ జిల్లాలోని బాదాపూర్ వద్ద రాష్ట్రాల్లో జన్మిస్తుంది. అక్కడ నుంచి అగ్నియే దిశగా పయనించి ఆంధ్రప్రదేశ్ లోకి మెదక్ జిల్లా ద్వారా ప్రవేశిస్తుంది. అక్కడ నుంచి నిజామాబాద్ లో కొంత దూరం ప్రయాణం చేసి గోదావరిలో కలుస్తుంది. మంజీర మొత్తం పొడవు 644 కి.మీ. నిజామాబాద్ గుండా ప్రవహిస్తూ ఈ నదిపై నిర్మించారు.

తుంగభద్ర

తుంగభద్ర కృష్ణానదికి ప్రధాన ఉపనది. తుంగ, భద్ర అనే రెండు నదుల కలయిక వల్ల తుంగభద్ర ఏర్పడింది. ఇది కర్నూలుకలలో పశ్చిమ కనుమల్లో కెనరా, మైసూరు జిల్లాల సరిహద్దుల్లో గల వరాహ వర్షరాష్ట్ర జన్మిస్తుంది. కర్నూలు జిల్లాలో కృష్ణానదిలో కలుస్తోంది. దీని ఉపనదుల్లో హంగి పెద్దది.

కొల్లేరు నరసము

ఇది మంచిరీస నరసము. ఇది కృష్ణా గోదావరి డెల్టా మధ్య విస్తరించి ఉంది. 260 కి.మీల వైశాల్యంలో ఉన్న కొల్లేరు సరస్సును తమిళేరు, బుడమలేరు నదులు కలుస్తాయి.

పులికాట్ నరసము

ఇది ఉప్పునీటి నరసము నెల్లూరు జిల్లాలో పెన్నా డెల్టా ప్రాంతంలో విస్తరించి ఉంది.

నీటి పారుదల

ఆంధ్రప్రదేశ్ వ్యవసాయ ప్రధాన రాష్ట్రమైనందున నీటి పారుదలకు అధిక ప్రాధాన్యం ఇవ్వవచ్చు. గోదావరి, కృష్ణా, పెన్నా, వంశధార, నాగావతి మొదలైన నదుల ద్వారా సంవత్సరానికి 2750 డిఎంసీల నీరు లభిస్తుంది. గోదావరి, కృష్ణా నదులు మొత్తం నదీ పరివాహక ప్రాంతంలో 50 శాతానికి పైగా ఆక్రమించాయి. రాష్ట్రంలోని ముఖ్య ప్రాజెక్టుల వివరాలను పరిశీలిద్దాం.

నాగార్జున సాగర్ ప్రాజెక్ట్

నాగార్జునసాగర్ ప్రాజెక్టును నల్గొండ జిల్లాలో నంది కొండ గ్రామానికి 2 కి.మీ.ల దిగువన నిర్మించారు. ఇది రాష్ట్రంలో అతిపెద్ద నీటిపారుదల ప్రాజెక్ట్. ప్రాజెక్టుకు 1955లో భారత తొలి ప్రధాని జవహర్లాల్ నెహ్రూ శంకుస్థాపన చేశారు. 1956లో పని ప్రారంభమైంది. 1977లో పూర్తయింది. పూని నుండి ద్వామీ ఎత్తు 112 మీ. ఈ ప్రాజెక్ట్ కింద 8.95 లక్షల హెక్టార్ల ఆయకట్టు కల్పించారు. ప్రాజెక్టును నంబంబిది రెండు ప్రధాన కాలువలు - జవహర్ కాలువ, లాల్ బహదూర్ కాలువలున్నాయి. కుడికాలువ ఆయన జవహర్ కాలువ ద్వారా గుంటూరు, ప్రకాశం జిల్లాల్లో 11.79 లక్షల ఎకరాలకు లబ్ధి చేకూరుతుంది. ఈ కాలువ పొడవు 202.80 కి.మీ. ప్రధాన కాలువ నుండి ఆరు క్రాంచి కాలువలు వీరిపోతున్నాయి. లాల్ బహదూర్ కాలువ కింద ఎడమవైపున నల్గొండ, కృష్ణా, ఖమ్మం జిల్లాల్లో 10.4 లక్షల ఎకరాలకు ప్రయోజనం చేకూరుతుంది. దీని పొడవు 178 కి.మీ. వివిధ క్రాంచి కాలువల పేర్లతో మరో 118 కి.మీ. పొడిగించారు.

శ్రీరామసాగర్ ప్రాజెక్ట్

నిజామాబాద్ జిల్లాలో పోచంపాడు గ్రామం వద్ద గోదావరి నదిపై శ్రీరామసాగర్ ప్రాజెక్టును నిర్మించారు. దీనిని పోచంపాడు ప్రాజెక్ట్ అని కూడా అంటారు. తెలంగాణలోని నిజామాబాద్, కరీంనగర్, వరంగల్, ఆదిలాబాద్ జిల్లాల్లో 4.11 హెక్టార్ల ఆయకట్టుకు నీటిపారుదల సౌకర్యాన్ని కల్పించాలని నిర్ణయించారు. దీని దక్షిణ కాలువ కాకతీయ కాలువ. ఈ కాలువ పొడవు 113 కి.మీ. ఈ ప్రాజెక్ట్ ద్వారా హెక్టార్ల ప్రాంతానికి నీటిపారుదల సౌకర్యాలను కలుగజేయడానికి మానూని నది జలాలను సంపూర్ణంగా వినియోగించాలని నిర్ణయించారు. అందుకు మానూని నదిపై కరీంనగర్ జిల్లా కేంద్రం వద్ద రిజర్వాయర్ ను నిర్మించి, హజరాబాద్ వరకు దాదాపు 225 కి.మీ. వరకు కాకతీయ కాలువను పొడిగించారు. హన్మకొండ, వరంగల్ పట్టణాలకు మంచి నీటి సరఫరా చేసేందుకు ఈ కాలువను 235 కి.మీ. వరకు పొడిగించారు. ఈ ప్రాజెక్ట్ వద్ద వరంగల్ ప్రాంతానికి నుంచి నీటి కొరత తీరింది. రామగుండు డంలోని సేవనర్ ధర్మర్ పవర్ క్యాంటిన్, భాకతీయ ఎదుపుల సంస్థలకు నీటిని సరఫరా చేస్తుంది.

నర్ లద్దర్ కాటన్ బ్యారేజ్ ప్రాజెక్ట్

నర్ లద్దర్ కాటన్ బ్యారేజ్ ప్రాజెక్ట్ కింద గోదావరి నదిపై నాలుగు పాయింట్ (ధవళేశ్వరం, రాల్సీ, మద్దూరు, విశ్వేశ్వరం)లో బ్యారేజీను నిర్మించారు. ధవళేశ్వరం పాత ఆనకట్టకు దిగువన ఈ కొత్త బ్యారేజీ స్థలం ఉంది. ప్రపంచ బ్యాంక్ ఈ పథకానికి రుణం మంజూరు చేసింది.

శ్రీశైలం ప్రాజెక్టు

శ్రీశైలం ప్రాజెక్టును కృష్ణానదిపై కర్నూలు జిల్లాలో ప్రసిద్ధ పూజాక్షేత్రం శ్రీశైలం వద్ద నిర్మించారు. ఇది ప్రధానంగా నీటి పారుదల, విద్యుత్పత్తిల కోసం నిర్మించారు. కుడి కాలువ కర్నూలు, కడప జిల్లాలకు, ఎడమ కాలువ నల్గొండ జిల్లాకు నీరు అందిస్తుంది.

తుంగభద్ర ప్రాజెక్ట్

అందులో రెండు ప్రాజెక్టులున్నాయి. మొదటిది ఆయన తుంగభద్ర ప్రాజెక్ట్ దిగువన్నాయి కాలువ నిర్మాణాన్ని 1945లో హైదరాబాద్, మద్రాస్ ప్రభుత్వాలు ఉమ్మడిగా ప్రారంభించాయి. ఇది 1957-58లో పూర్తయింది. దీని వల్ల ఆంధ్రప్రదేశ్లో 63,000 హెక్టార్ల భూమి సాగు పోతోంది. ఇక రెండవది ఆయన తుంగభద్ర ఎగువ కాలువ నిర్మాణాన్ని రెండు దశలో పూర్తి చేయాలని నిర్ణయించారు. ప్రాజెక్టును 1956-57లో ప్రారంభించి, 1972లో పూర్తి

చేశారు. 1966లో రెండవ దశ ప్రారంభమైంది. ఈ దశ కింద 50,000 హెక్టార్ల భూమికి సాగునీటిని అందించాలని నిర్ణయించారు.

ప్రకాశం బ్యారేజ్

ఆయకట్టు ప్రాంతాలను వరదల నుండి తప్పించడానికి 1952లో ఈ ఆనకట్టను నిర్మించారు. దీనిని రేచెట్ల వంశెన రెగ్యులేటర్ గా కృష్ణానదిపై నిర్మించారు.

కర్నూలు - కడప కాలువ

కర్నూలు-కడప కాలువ 1863లో ప్రారంభమై 1866లో ముగిసింది. ఈ కాలువ సుంతకుల వద్ద తుంగభద్ర ఆనకట్ట నుండి ప్రారంభమై నీటి పెద్దది అధికంగా గల కర్నూలు, కడప జిల్లాల్లోని దాదాపు నాలుగువేల హెక్టార్లకు నీటిని అందిస్తుంది. ఇది ప్రస్తుతం 1.2 లక్షల హెక్టార్లకు నీరును అందిస్తుంది. ఇంతకు ముందు కోస్తా జిల్లాలో కాలువల ద్వారా, తెలంగాణలో చెరువుల ద్వారా, రాయలసీమలో బావుల ద్వారా వ్యవసాయం జరుగుతుండేది. కాలక్రమంలో కాలువల ప్రాముఖ్యత తగ్గుతున్నప్పటికీ, చెరువుల ప్రాముఖ్యత తగ్గి బావుల ద్వారా వ్యవసాయభివృద్ధి జరిగింది.

ఇతర ప్రాజెక్టులు

విశాఖపట్నం జిల్లాలో నల్గొట్లం సమీపంలోని తాండవ నదిపై 1965లో తాండవ ప్రాజెక్టును నిర్మించారు. దీని వల్ల 18.56 వేల హెక్టార్లకు నీటి వసతి లభిస్తుంది. గుంటూరు ఛానల్ పథకం కింద నిర్మించిన కాలువ ప్రకాశం బ్యారేజీకి ఎగువన ప్రయాణించి, కుడివైపున ప్రయోజనం, గుంటూరు జిల్లాలో 10,000 హెక్టార్ల భూమికి నీటి వసతిని కల్పిస్తుంది. మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో గల ఉత్పత్తిసాగు పథకం ద్వారా 2,678 హెక్టార్ల భూమికి నీటి పారుదల సౌకర్యం లభిస్తుంది.

ర్యం లభిస్తుంది. జంయూనతి రెడ్డురు ప్రాజెక్టును విజయనగరంలో నిర్మించారు. ఆసియాలో ఈ తరహా ప్రాజెక్ట్ ఇది ఒక్కటి కావడం గమనార్హం. దీనిని అత్యధిక సాంకేతిక సహకారంతో నిర్మించారు.

కరీంనగర్ జిల్లాలోని కోనారావు పేటలో గోదావరి నదికి ఉపనది ఆయన మూలవారపై ఆనకట్టను నిర్మించారు. దీని ద్వారా 1280 హెక్టార్ల భూమి సాగులోకి వచ్చింది. (శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని మహేంద్ర తనయ నదిపై పైడిమా ప్రాజెక్టును నిర్మించారు. ఈ ప్రాజెక్ట్ మూలంగా 2011 హెక్టార్ల భూమికి నీటిపారుదల సౌకర్యం ఏర్పడింది. ఆనకట్టపై జిల్లాలో కళ్యాణ దుర్గం సమీపంలోని భైరవానిపల్లి గ్రామం వద్ద నిర్మించిన ఆనకట్ట ద్వారా 7,272 హెక్టార్ల భూములు సాగులోకి వచ్చాయి. ఆనకట్టపై జిల్లా ధర్మవరం సమీపంలోని వేమూర్ వద్ద పెన్నానదిపై నిర్మించిన ఎగువ పెన్నార్ ప్రాజెక్ట్ ద్వారా 3,800 హెక్టార్లకు నీటిపారుదల సౌకర్యం లభి గింది. మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో కృష్ణా నదిపై ప్రియదర్శిని జూరాల ప్రాజెక్ట్ ఉంది. మెదక్ జిల్లాలో మంజీరా నదిపై సింగార ప్రాజెక్టును నిర్మించారు. ఇది హైదరాబాద్, సికింద్రాబాద్ నగరాల మంచి నీటి కొరతను తీరుస్తుంది.

సామీరీలా ప్రాజెక్టు

శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లాలో పెన్నా నదిపై కలు వాయి మండలంలో నిర్మించిన సోమలి ప్రాజెక్ట్ నెల్లూరు జిల్లాకు తాత్కాలికంగా నీటి వసతిని కల్పించడానికి, నెల్లూరుకు దక్షిణంగా ఉన్న భూములను ఆయకట్టు కిందికి తెచ్చేందుకు ఈ ఆనకట్టను నిర్మించారు. దీని వల్ల 44 వేల హెక్టార్ల భూమికి నీటిపారుదల సౌకర్యాలను కల్పించవచ్చు.

పోలవరం ప్రాజెక్టు

పోలవరం ప్రాజెక్టును పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో పోలవరం వద్ద గోదావరి నదిపై నిర్మిస్తారు. ఇది జనాభాపరమైన ప్రాజెక్ట్. దీని ఎత్తు 150 అడుగులు. రాతి-మట్టితో కట్టే ఆనకట్ట, విశాఖ ఉక్కు కర్మాగారం, విశాఖపట్నానికి ఈ ప్రాజెక్ట్ ద్వారా మంచి నీటిని సరఫరా చేయవచ్చు. తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాల్లో వరదలను అరికట్టవచ్చు.

తెలుగు గంగ

తెలుగుగంగ ప్రాజెక్టును రాయలసీమ, నెల్లూరు జిల్లాలకు నీటి పారుదల సౌకర్యాలను కల్పించడానికి, చెన్నైకు మంచి నీటిని సరఫరా చేయడానికి ఉద్దేశించారు. ప్రాజెక్ట్ ద్వారా శ్రీశైలం నుండి కావలసిన తప్పి, నీటిని సరఫరా చేస్తున్నారు.

ఇస్కంపల్లి ప్రాజెక్టు

ఇస్కంపల్లి ప్రాజెక్ట్ ప్రణాళికను 19వ శతాబ్దంలోనే నర్ లద్దర్ కాటన్ రూపొందించారు. ఈ ప్రాజెక్ట్ అమల్లోకి వచ్చే వరంగల్, కరీంనగర్, ఖమ్మం జిల్లాల్లోని వ్యవసాయ భూములకు నీటిపారుదల సౌకర్యాల ఏర్పడతాయి. తర మగా సంభవించే గోదావరి నది వరదలను అరికట్టడానికి ఇది ఎంతో తోడ్పడుతుంది. ఇది మహారాష్ట్ర, మధ్యప్రదేశ్, ఆంధ్రప్రదేశ్ ల ఉమ్మడి ప్రాజెక్ట్.

విద్యుచ్ఛక్తి ప్రాజెక్టులు

రాష్ట్రంలోని ప్రధాన విద్యుచ్ఛక్తి ప్రాజెక్టుల వివరాలు కింది రాష్ట్రం ఉన్నాయి.

ప్రాజెక్టు	నది	నిర్మించిన ప్రదేశం
నాగార్జున సాగర్	కృష్ణానది	నాగార్జున సాగర్
శ్రీశైలం	కృష్ణానది	శ్రీశైలం

వస్తోంది. కనుక ఆంధ్రప్రదేశ్ ల దక్షిణ భారత దాగ్ధాగ్ధా రంగానూ, అన్నపూర్ణగానూ పిలుస్తారు. మన రాష్ట్రంలో 130.43 లక్షల హెక్టార్ల సాగు భూమి ఉంది. దీనిలో నికర సాగుభూమి 107.11 లక్షల హెక్టార్లు.

మన రాష్ట్రంలో వివిధ పంటలను పండిస్తారు. వ్యవసాయ రంగంలో అగ్రామి రాష్ట్రాల్లో మన రాష్ట్రం కూడా ఒకటి. ప్రధానంగా తీర ప్రాంతాలైన కృష్ణా, తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి డెల్టా ప్రాంతాల్లో ఇతర జిల్లాలలో పోల్చినట్లయితే, నీటిపారుదల వసతులు, సారవంతమైన భూములు అధికం. అంతేకాకుండా అధిక పంటలు పండు తున్నాయి. వర్షపాతం తక్కువగా ఉంది, సారవంత భూములు లేని రాయలసీమ, తెలంగాణ ప్రాంతాల్లో కూడా అత్యధిక దాగ్ధాగ్ధా ఉత్పత్తి గణనీయంగానే ఉంది.

అత్యధిక దాగ్ధాగ్ధా సాగుదల, ఉత్పత్తులు, ఉత్పాదకతల దృష్ట్యా 66.5 శాతం ఖరీఫ్ కాలంలోనూ, 33.5 శాతం రబీకాలంలోనూ పండిస్తున్నారు. కేవలం వరి, జొన్న పంటలు రాష్ట్ర అత్యధిక దాగ్ధాగ్ధా ఉత్పత్తి 66.5 శాతం ఉన్నాయి. సాగు విస్తీర్ణంలో అత్యధిక పంటలు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలో అత్యధికంగా, కడప జిల్లాలో అత్యల్పంగా ఉన్నాయి. నీటి పెద్దదీని గుర్రతున్న రాయలసీమ జిల్లాలు మిగతా జిల్లాల కంటే అత్యధిక పంటలను పండిస్తున్నాయి. రాష్ట్రంలో అత్యధిక పంటల కింద వరి, వాణిజ్య పంటల కింద వేరు శనగసాగు అధికం. వరిసాగు రాష్ట్రంలో చెరువుల ద్వారా అధికం, అలాగే వాస్తవ పంట అయిన వేరుశనగ సాగు బావుల కింద అధికం.

అవసరమైన పంటలు

అవసరమైన ఉపయోగించే పంటలను అత్యధిక పంటలు అంటారు. వరి, గోధుమ, జొన్న, మొక్కజొన్న, నజ్జ, రాగులు మొదలైనవి అత్యధిక పంటలు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ల అవసరమైన పంటల్లో 70 శాతం ఉత్పత్తి వరి నుండి వస్తుంది.

వరి

మన దేశంలో వరి పండితే విస్తీర్ణంలో మన రాష్ట్రం నాగ్ధాగ్ధా అత్యధికం. వరిపంట దిగుబడిలో, ఉత్పాదకతలో పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా దేశంలో ప్రథమ స్థానాన్ని అక్రమిస్తుంది. దేశంలోని ఇతర రాష్ట్రాలలో వోల్స్, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ నీటిపారుదల వసతులతో అన్ని జిల్లాల్లో పండించే పంటగా వరి ప్రథమ స్థానాన్ని అక్రమించింది. వరి పంటలో 75 శాతం పంట ఖరీఫ్ కాలంలో పండుతుంది. వరి సాధారణంగా కాలువలు, చెరువులు కింద నీటిపారుదల సౌకర్యాల గల ప్రాంతాల్లో అధికంగా పండుతుంది. కొన్ని వర్షాధార ప్రాంతాల్లో మెట్టమంటగాకూడా పండుతుంది. రాష్ట్రంలో వరి దిగుబడి హెక్టారుకు 2524 కిలోలు ఉంది. పశ్చిమ గోదావరి, తూర్పు గోదావరి జిల్లాల్లో మొదటి రెండు స్థానాలను అక్రమిస్తున్నాయి.

జొన్న

దేశంలో జొన్న పండించే భూమిలో 16.5 శాతం ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో ఉంది. జొన్న పండించే రాష్ట్రాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ దీని నాగ్ధాగ్ధా స్థానం. రాష్ట్రంలో పండించే ప్రధాన పంటల్లో జొన్న కు రెండో స్థానం ఉంది. సాగుబడిలో ఉన్న రాష్ట్ర భూమి విస్తీర్ణంలో 18 శాతం జొన్నను పండిస్తున్నారు. మన రాష్ట్రంలో పలు రకాల జొన్నలను పండిస్తారు. వీటిలో తెలంగాణ జొన్నలు ప్రధానమైనవి.

తెలంగాణలోని మహబూబ్ నగర్, రాయలసీమలో కర్నూలు, కోస్తాలో ప్రకాశం జిల్లాలు జొన్న సాగులో మొదటి స్థానంలో ఉన్నాయి. రాష్ట్రంలో తెల్ల మహబూబ్ నగర్ ప్రథమ స్థానంలో ఉంది. ఉత్పత్తిలో కర్నూలు జిల్లా రాష్ట్రంలో ప్రథమ స్థానంలో ఉంది. మన రాష్ట్రంలో జొన్న దిగుబడి హెక్టారుకు 726 కిలోలుగా ఉంది.

నజ్జ

మన రాష్ట్రంలో నజ్జలను విశాఖపట్నం, ప్రకాశం, నల్గొండ, ఆనకట్టపర్, మహబూబ్ నగర్, నెల్లూరు, మెదక్ జిల్లాల్లో పండిస్తున్నారు. ఇది వర్షాధార పంట. నజ్జల దిగుబడిలో హెక్టారుకు 1465 కిలోగ్రాములతో నెల్లూరు జిల్లా అగ్రస్థానంలో నిలిచింది.

మొక్కజొన్న

మొక్కజొన్న పంటను శ్రీకాకుళం, విజయనగరం, కరీంనగర్, నిజామాబాద్, మెదక్, వరంగల్, ఆదిలాబాద్ లలో పండిస్తున్నారు. ఇది ఖరీఫ్ పంట. శ్రీకాకుళం, విజయనగరం జిల్లాలు అధిక దిగుబడిని సాధిస్తున్నాయి.

రాగులు

రాగులను శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, నెల్లూరు, ఆనకట్టపర్, కడప, చిత్తూరు, రంగారెడ్డి, మెదక్, మహబూబ్ నగర్ జిల్లాల్లో పండిస్తున్నారు.

వ్యాపార పంటలు

మన రాష్ట్రంలో ఆహార పంటలతో పాటు వ్యాపార పంటలు కూడా బాగా పండుతాయి. రాష్ట్ర అవసరాలకు పోను కొన్ని ఎగుమతి కూడా అవుతున్నాయి. రాష్ట్ర వ్యాపార పంటలలో నూనెగింజలు, పత్తి, పొగాకు, చెరకు, మిర్చి, పసుపు ప్రధానమైనవి.

నూనె పంటలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో పండే నూనె గింజల్లో వేరుశనగ, అముదాలు, నువ్వులు, ప్రొద్దుతిరుగుడు అత్యంత ప్రధానమైనవి. దేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ వేరుశనగ విస్తీర్ణంలో రెండో స్థానాన్ని ఉత్పత్తిలో ప్రథమ స్థానాన్ని కలిగి ఉంది. రాష్ట్రంలో వేరుశనగ విస్తీర్ణం మనదేశంలో వేరుశనగ సగటు భూమిలో 22.9 శాతం ఉంది. ఖరీఫ్ పంట వర్షాధారంగా, రబీ పంట నీటిపారుదల ఆధారంలో పండిస్తున్నారు.

వేరుశనగ దాదాపు అన్ని జిల్లాల్లోనే పండుతుంది. కొన్ని ప్రాంతంలో విజయనగరం, ప్రకాశం జిల్లాలు, రాయలసీమలో అన్ని జిల్లాలు, తెలంగాణ ప్రాంతం లోని మహబూబ్ నగర్, నల్గొండ, వరంగల్ జిల్లాలు ప్రధానంగా వేరుశనగ పంటలను పండిస్తున్నాయి. సాగు విస్తీర్ణం, ఉత్పత్తిలో అనంతపురం జిల్లా ప్రథమ స్థానంలో ఉంది. దిగుబడుల దృష్ట్యా శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరుజిల్లా మొదటి స్థానం లో ఉంది. మొత్తం మొద నూనె గింజల ఉత్పత్తిలో వేరుశనగ ప్రధాన పాత్ర వహిస్తోంది.

స్వేచ్ఛానాణ్య ఆక్రమించింది. దేశం మొత్తం అముదాల పంట సాగు విస్తీర్ణంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ లోనే సాగువిస్తీర్ణం, ఉత్పత్తి కులు సాగునీటిపైగా ఉన్నాయి. ఇవి వర్షాధారపు పంట. ఈ పంటను విడిగాను, మరొక పంటతో మిశ్రమంగాను పండిస్తున్నారు. జూన్-ఆగస్టు మాసాల్లో విత్తనాలు వేస్తారు. తెలంగాణలోని మహబూబ్ నగర్ మహబూబ్ నగర్, రంగారెడ్డి, నల్గొండ జిల్లాల్లో రాష్ట్ర అముదాల సాగులో 90 శాతంగా ఉన్నాయి. కొన్నాండ్రలో కేవలం ప్రకాశం జిల్లాలోనే గుర్తించదగ్గ సాగు ఉంది. రాష్ట్రంలో పండిన అముదాల రాష్ట్ర అవసరాలకు పోను మూడు వంతు పంట ఇతర రాష్ట్రాలకు ఎగుమతి అవుతోంది.

మనదేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ నువ్వుల పంటలో ఐదవ స్థానంలో ఉంది. నువ్వులు ఖరీఫ్ పంటగాను, రబీ పంటగాను పండిస్తారు. నువ్వులను ప్రధానంగా విజయనగరం, విశాఖపట్నం, తూర్పు గోదావరి, వరంగల్, ఆదిలాబాద్ జిల్లాల్లో పండిస్తున్నారు. రాష్ట్రంలో ప్రొద్దుతిరుగుడు సాగు నూనెగింజల సాగులో పెద్ద మార్పుగా చెప్పవచ్చు. రాష్ట్రంలోని అన్ని ప్రాంతాల్లో నీటి వనరులు తక్కువగా ఉన్న చోట నీలబర్రా సంబంధం లేకుండా సాగుచేస్తున్నారు. సాగులో కర్నూలు జిల్లా ప్రథమ స్థానంలో ఉంది. తెలంగాణలోని అన్ని జిల్లాల్లో పెద్ద పరిమాణాల్లో ఈ పంటను సాగు చేయటం జరుగుతోంది. ఇవి అన్ని కాలాల్లోనే పండుతుంది. పంట కాలం కూడా తక్కువ. కనుక రైతుకు నీటి వనరులు తక్కువగా ఉన్న ప్రదేశాల్లో పండించే సులభం.

ఇతర వ్యాపార పంటలు

మనదేశంలో చెరకు కింద సాగయ్యే భూమిలో ఐదుశాతం మాత్రమే ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఉంది. మన రాష్ట్రంలోని తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, విశాఖపట్నం, కృష్ణా, చిత్తూరు, నిజామాబాద్, మెదక్ జిల్లాల్లో చెరకు పండుతుంది. రాష్ట్రంలోని 80 శాతం పైగా చెరకు పంటను సైజిల్లాల్లో మాత్రమే పండిస్తున్నారు. దేశంలోని ఇతర రాష్ట్రాల కంటే ఆంధ్రప్రదేశ్ లో దిగుబడి అధికం. ఈ పంటను విస్తృతపర్చి దానికి అనకాపల్లిలో ఒక పరిశోధన కేంద్రాన్ని స్థాపించారు.

ప్రత్తి సాగు భూమిలో దేశంలో మన రాష్ట్రంలో 7.2 శాతాన్ని ఉత్పత్తిలో 9.8 శాతాన్ని కలిగి ఉంది. రాష్ట్ర సాగుబడి భూమిలో ప్రత్తి కింద ఉన్న భూమి 1.5 శాతం మాత్రమే కావడం గమనార్హం. ప్రత్తి ఖరీఫ్ పంటగాను, రబీ పంటగాను పండిస్తారు. కొన్నిచోట గుంటూరు, ప్రకాశం జిల్లాలు, రాయలసీమలోని కర్నూలు జిల్లా, తెలంగాణలోని ఆదిలాబాద్, వరంగల్, మహబూబ్ నగర్, నల్గొండ, కరీం నగర్ జిల్లాలు ప్రత్తిను ప్రధానంగా పండిస్తున్నాయి. రాష్ట్రంలో పొరుగు గింజల వల్లనే సీజంలా, టిపి లక్ష్మి, పచ్చని, పైర, రాబాద్ 4420, సందయన్ రకాలు వివిధ జిల్లాల్లో పండుతున్నాయి. ఆంధ్ర ప్రాంతంలో వెస్టర్న్ ప్రత్తిని పెద్ద ఎత్తున పండిస్తున్నారు. రాష్ట్రంలో పండి పత్తి ఉత్పత్తిలో అధిక భాగాన్ని ఇతర రాష్ట్రాలకు సరఫరా చేస్తున్నారు. కర్నూలు జిల్లా నంద్యాలలో ఒక ప్రత్తి పరిశోధన కేంద్రం ఉంది.

మన రాష్ట్రంలో పండే వ్యాపార పంటల్లో పొగాకు ప్రధానమైంది. దేశంలో పొగాకు పండే రాష్ట్రాల్లో ప్రథమ స్థానాన్ని ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆక్రమించింది. భారత దేశంలో పండి మేల్చిన పద్ధతినే పొగాకులో 95 శాతం మన రాష్ట్రం లోనే పండుతుంది. ఇది ప్రధానంగా రబీ కాలపు పంట. పొగాకు ముఖ్యంగా గుంటూరు, ఉత్తర గోదావరి జిల్లాలు, కృష్ణా, నెల్లూరు, ఖమ్మం జిల్లాల్లో రాష్ట్ర పొగాకులో 90 శాతానికిపైగా పండుతుంది. పొగాకును మన రాష్ట్రం నుండి ఇతర రాష్ట్రాలు, ఇతర దేశాలకు ఎగుమతి చేస్తున్నారు. గుంటూరు దీనికి ప్రధాన కేంద్రం.

దేశంలో మిర్చి కింద సాగయ్యే భూమిలో సుమారు 25 శాతం మన రాష్ట్రంలోనే ఉంది. మిర్చి వర్షాధారపైసా, నీటి వనరుల సాయంతోను, అన్ని జిల్లాల్లో పండుతుంది. ఖరీఫ్, రబీ రెండు పంట కాలాల్లో పండుతుంది. ఈ పంట అధికంగా గుంటూరులో పండుతుంది. రాష్ట్రంలో పంట ట కింద సాగయ్యే భూమి తెలంగాణలో అధికం. గుంటూరు జిల్లా రామోల్ కృష్ణా జిల్లా గన్నవరంలో మేలిరకం విత్తనాలు పెంచుతున్నారు.

మన రాష్ట్రంలో పసుపును గుంటూరు, కడప, నిజామాబాద్, కరీంనగర్, ఆదిలాబాద్ జిల్లాల్లో పండిస్తున్నారు. పసుపు పంట రాష్ట్ర మొత్తంలో 39 శాతం ఆంధ్ర ప్రాంతం లోను, 47 శాతం తెలంగాణ ప్రాంతంలోను, 14 శాతం రాయలసీమలోను పండుతుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ నుండి మనరాష్ట్రకు అధికంగా ఎగుమతి అవుతుంది.

మన రాష్ట్రంలో ఉల్లి గడ్డలు అన్ని జిల్లాల్లో పండుతున్నాయి. ముఖ్యంగా గుంటూరు, కర్నూలు, అనంతపురం, కడప, రంగారెడ్డి జిల్లాల్లో అధికంగా పండుతుంది. రాష్ట్ర ఉల్లిపాయ పంటల్లో రాయలసీమలో 49 శాతం ఉండగా,

కొన్ని తెలంగాణాల్లో 25 శాతం ఉంది. ఉల్లిపాయ ఇవ్వడం నుండి మధ్యాహ్నం, దూరప్రాంత దేశాలకు ఎగుమతి అవుతోంది. కడప జిల్లా ఎర్రగుంట్లలో ఉల్లిపాయల పరిశోధన కేంద్రం ఉంది.

నీలలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఎర్రనీలలు, నల్ల నీలలు, ఒండుమల్లీ నీలలు, లేటరైట్ నీలలు మొదలైన అన్ని రకాల నీలలు ఉన్నాయి. వీటిలో 65 శాతం భౌగోళిక విస్తీర్ణంలో ఎర్ర నీలలు ఉండగా నల్ల నీలలు 25 శాతం విస్తీర్ణంలో ఉన్నాయి. లేటరైట్ నీలలు 5 శాతం విస్తీర్ణం మాత్రమే కలిగి ఉన్నాయి.

ఎర్ర నీలలు

ఎర్రనీలలు మన రాష్ట్రంలో ఇతర నీల కంటే అత్యధిక విస్తీర్ణంలో వ్యాపించి ఉన్నాయి. ఇవి గ్రానైట్ రాళ్ల నుండి రూపాంతరం చెంది ఎర్రనీలలుగా ఏర్పడ్డాయి. ఇవి తేలికైన నీలలు. నీటిని గ్రహించే శక్తి ఉంది. వీటిలో బలవంతమైన తక్కువగా ఉంటుంది. నీటిలో కలిగి లవణాలు 0.25 శాతానికి మించవు. నీలనియ వదల్చులు, వృక్షాహార ప్రవ్యాలు లోనికి ఉంటాయి. ఇవి తెలంగాణ, రాయలసీమ ప్రాంతాల్లో అత్యధికంగా విస్తరించి ఉన్నాయి. శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాల్లో ఒండు నీలకు నమివంటే వీటిని చూడవచ్చు. కృష్ణా జిల్లాలోని నూజివీడు, గుంటూరు జిల్లాలోని వినుకొండ, వర్ధమాన తదితర ప్రాంతాల్లో ఇవి విస్తరించాయి.

ఎర్రనీలలో నీరు త్వరగా ఇరికిపోతుంది. కావున ఈ నీలలో నల్లమల్లీ, ఇతర ఎరువులు ఎప్పుడు కలుపుతూ ఉండాలి. ఫలితంగా ఎర్రనీలలో నీరు మెల్లమెల్ల గుంబం అధికమవుతుంది.

తూర్పు, పంటలు బాగా పండే అవకాశం ఉంటుంది. ఇటువంటి నీలల్లో పెనులు, కందులు, ఉలపలు లాంటి వస్తువు దినుసులు, వేరుశనగలాంటి నూనెగింజలు పండుతాయి. నీటిపారుదల సౌకర్యాలతో పండ్ల తోటలను పెంచుతారు. ఇటీవల కాలంలో ఈ ప్రాంతాల్లో ప్రత్తి, పొగాకు, చెరకు, వరి లాంటి పంటలను కూడా పండిస్తున్నారు. తెలంగాణాలో ఎర్ర నీలలను చల్చు, దుబ్బ నీలలుగా వర్గీకరించారు.

చల్చు నీలల్లో నైట్రోజన్, ఫాస్ఫరస్ ఖనిజాల శాతం చాలా తక్కువగా ఉంటుంది. అందువల్ల వీటిని సారం పోత భూములుగా చెప్పవచ్చు. ఇవి అత్యధికంగా రాయలసీమ, దక్షిణ తెలంగాణ ప్రాంతాల్లో వ్యాపించాయి. దుబ్బ నీలలు ఎండకాలంలో పూర్తిగా నీరు వారిపోతాయి. దుమ్ము, ధూళి లేచిపోతూ ఉంటుంది. తక్కువ సారవంతం కలిగి, పారిపోయే బూడిదరంగులో ఉంటాయి. జీవసంబంధ పదార్థాలు చాలా తక్కువగా ఉంటాయి. వీటి ప్రతివృత్తయం అధికం. కనుక లోతూరు దున్నడం కష్టం. ఫలితంగా పంటల దిగుబడులు తక్కువ. అయితే ఇటీవల కాలంలో సహజ ఎరువులు, కృత్రిమ ఎరువులను ఉపయోగిస్తూ, అధిక దిగుబడులను సాధిస్తున్నారు.

లాటరైట్ నీలలు

లాటరైట్ నీలలను తేగునీరు నీలని కూడా అంటారు. అధిక వర్షపాతం, అధిక తేమ, ఎక్కువ ఉష్ణోగ్రత గల ప్రాంతాల్లో ఇవి తయారవుతాయి. వీటి రంగు తేలికైన పీతవర్ణంలో ఉంది. గోధుమ, ఎరుపు రంగులను కల్గి ఉంటాయి. ఈ నీలు చాలా లోతుగా ఉంటాయి. ఈ నీలు రెండు రకాలు- మొదటి రకం నీలు గుట్టులు, ఎర్రైన ప్రదేశాల్లో విస్తరించి ఉన్నాయి. రెండో రకం నీలు తీర ప్రాంతాలకు నమివంటే లోతట్టు ప్రాంతాల్లో వ్యాపించాయి. మెదక్

జిల్లాలోని నారాయణ్ పేట్, జూహిరాబాద్ మండలాలు, చిత్తూరు జిల్లాలోని నక్కవీడు, పుత్తూరు మండలాల్లోని ఎర్ర నీలు మొదటి రకానికి చెందినవి. తూర్పు గోదావరిలోని ఎల్లవరం, పెద్దపర్వం మండలాలు, నెల్లూరు జిల్లాలోని కావలి, కొవ్వూరు, గురూరు, సుబ్బరాయపేట మండలాలు, శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం లోని నీమివంటే గల ప్రాంతాలు రెండో రకానికి చెందినవి.

లాటరైట్ నీలల్లో నైట్రోజన్ అధికంగా ఉంటుంది. క్షారాలు తక్కువ. ఫాస్ఫరస్ పెంట్లాక్సైడ్, పొటాష్ కూడా ఉన్నాయి. అందువల్ల ఎరువు లేదా పసుపువస్తూనే కూడిన ఎర్ర రంగు వచ్చింది. ఈ మట్టిని భవనాల పెంకులు, ఇటుక తయారు చేయడానికి ఉపయోగిస్తున్నారు. ఇవి తక్కువ సారవంతంగా నీలు. అయితే ఎరువుల వాడకం వల్ల మట్టి సాగిన్ని పెంచి, పంటలను పండించవచ్చు. ఇవి ప్రధానంగా తోటలకు అనుకూలంగా ఉంటాయి. చింత చెట్లు, మామిడి చెట్లు, జీడిమామిడి చెట్లు ఎక్కువగా పెరుగుతాయి. అలాగే పసుపు, బంగాళాదుంప తదితర పంటలు బాగా పండుతాయి. అయితే ఈ నీల విస్తీర్ణం మన రాష్ట్రంలో తక్కువ.

కొండ, లబవీ నీలు

ఇవి దాదాపు లాటరైట్ నీలలను పోలి ఉంటాయి. వీటిల్లో నీలనియ వదల్చులు అధికంగా ఉంటుంది. రగ్గురు, బంగాళాదుంపలు, కాబేటీ, కాఫీ, తేయాకు తదితర పంటలు ఈ నీలు గల భూముల్లో పండుతాయి. నగుగుడు, జీడిమామిడి తోటలు పెంచడానికి, పూలు, పండ్లు వంటివి చదానికి చాలా అనుకూలంగా ఉంటాయి. ఈ నీలల్లో క్షార

Inspiring People

గుంబం తక్కువ.

తీరప్రాంత ఇసుక నీలు

తీర ప్రాంత ఇసుక నీలు ఒండుమల్లీతో కలిసి ఎప్పుడూ ఉన్నాయి. ఇవి తీర ప్రాంతం నుండి 3-12 కి.మీ. వరకు వ్యాపించాయి. కొంత వరకు లవణీయత కలిగి ఉంటాయి. ఈ నీలల్లో నీటి మట్టం 5-15 అడుగుల లోపల ఉంటాయి. వీటిల్లో ఇసుక శాతం అధికం గాను, బలవంతమైన శాతం చాలా తక్కువగాను ఉంటుంది. అందువల్ల నీటి పారుదల సౌకర్యాల ఉన్నట్లయితే, వరి, పొగాకు లాంటి పంటలను పండించే అవకాశాలు ఉంటాయి. కొన్ని ప్రాంతాల్లో బలవంతమైన లోతులో ఉంటుంది. భూగర్భ జలం చాలావరకే ఉండటం, నీటి గ్రహణశక్తి అధికంగా ఉండటం వల్ల కుప్పాను, అటుపోటులు ఈ ప్రదేశాలను ముంచివేసే అవకాశాలు అధికంగా ఉన్నాయి. కనుక ఇక్కడి భూగర్భజలం ఉప్పుగా ఉంటుంది.

ఈ నీలల్లో ఇసుక అధికంగాను, బలవంతమైన తక్కువగాను ఉన్నందువల్ల ఇవి చాలావరకే నీటిభూములుగా ఏర్పడ్డాయి. కొన్ని ప్రాంతాలు చిట్టచుట్టలుగా మారాయి. నీటిపారుదల గల ప్రాంతాల్లో ఎరువులను ఉపయోగించి, కూరగాయలు, వరి, పొగాకు పంటలను పండిస్తున్నారు. ఈ ప్రాంతాల్లో నర్సి చెట్లు బాగా పెరుగుతాయి. ఇవి పంట చెరకుగా ఉపయోగపడతాయి. కొన్ని ఎర్రైన ప్రాంతాల్లో బలవంతమైన గల ప్రదేశాల్లో మామిడి, జీడిపప్పు తోటలు, కొవ్వరి తోటలను పెంచుతున్నారు. వీటికి కూడా సహజ ఎరువులు అవసరం.

లవణ నీలు

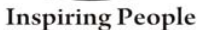
జాతీయ రివైట్ సిస్టమ్ ఏజెన్సీ వివరాల ప్రకారం మన రాష్ట్రంలో 64 వేల చ.కి.మీల విస్తీర్ణంలో అడవులు ఉన్నాయి. ఇవి మన రాష్ట్ర భౌగోళిక విస్తీర్ణంలో 22.89 శాతం. భారత ప్రభుత్వం ప్రకటించిన జాతీయ అటవీ విధానం ప్రకారం మొత్తం భౌగోళిక విస్తీర్ణంలో కనీసం 33% శాతం అడవులు ఉండాలి. కానీ మన రాష్ట్రంలో అడవులు ఉండవలసిన దాని కన్నా చాలా తక్కువ విస్తీర్ణంలో ఉన్నాయి. జిల్లాల వారీగా పరిశీలిస్తే 49.97 శాతంలో ఖమ్మం జిల్లా ప్రథమ స్థానంలో ఉండగా ఆదిలాబాద్ 43.19 శాతం, విశాఖపట్నం 42.12 శాతం, కృష్ణా జిల్లాలో ఉన్నాయి. హైదరాబాద్ 0% అడవులతో చివరి స్థానంలో ఉంది. ప్రాంతాల వారీగా చూస్తే తెలంగాణలో 45.8 శాతం, కొన్నాండ్ర 30.6 శాతం, రాయలసీమలో 23.5 శాతం అడవులు విస్తరించి ఉన్నాయి. అడవులను ప్రధానంగా ఈ కింది రకాలుగా విభజించవచ్చు.

1. అకురాల్లో అడవులు

అకురాల్లో అడవులు 125-200 సం.మీ. వర్షపాతం గల ప్రాంతాల్లో విస్తరించి ఉంటాయి. ఇవి అధికంగా మన రాష్ట్రంలో ఉత్తర ప్రాంత జిల్లాల్లో శ్రీకాకుళం, విశాఖపట్నం, తూర్పు గోదావరి జిల్లాల్లోని వెజ్జెన్ కొండ ప్రాంతాల్లో వ్యాపించి ఉన్నాయి. ఈ రకమైన అడవుల్లో వేగి, ఎగిన, మర్రి, బండారు, జిల్లిగి తదితర వృక్షాలు పెరుగుతాయి.

2. అకురాల్లో అడవులు

అకురాల్లో అడవులు 75-100 సం.మీ. వర్షపాతం గల ప్రాంతాల్లో విస్తరించి ఉంటాయి. ఇవి అధికంగా మన రాష్ట్రంలో ఉత్తర తెలంగాణ ప్రాంత జిల్లాల్లో ఆదిలాబాద్, వరంగల్, ఖమ్మం, నిజామాబాద్, కరీంనగర్ జిల్లాలు, రాయలసీమ జిల్లాల్లోని కర్నూలు, కడప జిల్లాల్లో వ్యాపించి ఉన్నాయి. ఈ రకమైన అడవుల్లో మర్రి, మోదూరు, వెదురు, బారురు, దిరిసెన, వేప, బిల్వ, చిరుదు, మిమి, ఎగిన, వెలగ, లేకు తదితర వృక్షాలు పెరుగుతాయి. వీటి నుంచి పలు రకాల కలప లభిస్తోంది.

ముక్కు పొందల" కూడనే ఆదవులు అల్లు వద్రపాఠం గల ప్రాంతాల్లో విస్తించి ఉండాయి. ఇవి ఆధికంగా మన రాష్ట్రంలో రాయలసీమ జిల్లాల్లో కర్నూలు, అనంతపురం, కడప, చిత్తూరు; తెలంగాణాలోని నల్గొండ జిల్లాలో పెరు గురాయి. ఈ రకమైన ఆదవుల్లో చంద్ర, బులుసుగోగు, తుమ్మపల్లి కడితర వచ్చాయి ముఖ్యముగ. వీటి కలప పలు తుమ్మల వ్యాధులకు పాముబిడ్డను ఉపయోగపడుతుంది. ఆధిక భాగం వంట చెరుకుగా వినియోగిస్తున్నారు.

మనరాష్ట్రంలోని తూర్పు కోస్తా తీరంలోని ఇసుకలో చామంతి, పత్రికుంగ, బాలబండితీగ, మొగలి మొక్కలు, చిన్న పొదలు, నరుగుడు చెట్లు పెరుగుతాయి.

అటువంటి అదృష్టం నడులు నమూనాలో కలిసి నడి ముఖ ద్వారాలో పెరుగుతాయి. ఈ ప్రాంతాల్లో ఉష్ణపాఠ, అందరినీ పూర్తి, బురద కలిసి ఉంటాయి. ఈప్రాంతాల్లో అందరి ఎప్పుడూ ఉంటుంది కాబట్టి, నీరు ఉప్పుగా ఉంటుంది. ఈజలలో ఆక్సిజన్ ఉండదు. కనుక వాతావరణంలో ఆక్సిజన్లు నీరును ఉప్పుగా మార్చి వెళ్ళు ఆక్సిజన్ల పైకి వెలుతుతాయి. అటువంటి లక్షణాలు గల ఒక రకమైన శాటి వెళ్ళు ప్రధానంగా మద వృక్షాలు పెరుగుతాయి. ఈ అదృష్టం నుంచిరే ఆటువంటివాలు ఉని కూడా ఉంటాయి. కనుక వీటి అటువంటి అదృష్టం అని కూడా అంటారు. లిల్లోరత్ లేదా డెల్టా లేదా కొన్నా తీర లేదా మన గునీ అదృష్టం అని కూడా అంటారు. ఇవి కష్టమైన గోదా నీరు నడిముఖ ద్వారాలో పెరుగుతాయి. చిట్ట, కపిలి, గురుమందు, తెగెమద, మద, ఉరద, బొద్దుపాన, కదిలి

మన చెరువు, పశుగ్రామం, కలప, వతనమైన అడవుల్లో జరిగే క్రమక్షయ నివారణ, అడవుల్లో ఆర్థిక వనరులను సృష్టించడం కోసం సామాజిక అడవులను పెంచుతాను. సామాజిక అడవులను పెంచడం ఐదవ పంచవర్ష ప్రణాళిక కాలం నుండి ప్రారంభమైంది. 1980-82లో మన రాష్ట్రంలో 140 ఏకర వైశ్యం వివిధ పంచాయితీ ప్రాంతాల్లో ఉన్నాయి. నాణ్యమైన అటవీ మేములను పెంచడం, వాటిని అడవులు, ఇతర స్థలాల్లో సామాజిక అడవుగా పెంపొందించే ముఖ్య లక్ష్య కార్యక్రమం. మన రాష్ట్రంలో పెరిగే అడవుల నుంచి మనమీద వచ్చే కుంభకణ, లక్ష్య, తేనె, వనమాంశాలను, చెట్ల దిగువన, కోళ్ళ, జిగురు, చింత వంటి వనద్రవ్యాల అభివృద్ధిచేయు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ పారిశ్రామికంగా కూడా అభివృద్ధి చెందింది. అయితే రాష్ట్రంలోని ప్రధాన భారీ పరిశ్రమలన్నీ, హైదరాబాద్, విశాఖపట్నం చుట్టుప్రక్కల కేంద్రీకరించబడి ఉన్నాయి.

మన రాష్ట్రంలో అతిపెద్ద వ్యవసాయాధార పరిశ్రమల్లో వస్త్ర పరిశ్రమ, చిత్తూరు పరిశ్రమ, జనపనూరి పరిశ్రమ, బొగాకు పరిశ్రమ, నునా పరిశ్రమ, ఆహార సంబంధిత ఇతర పరిశ్రమలు కీలకమైనవి. మన రాష్ట్రంలో వస్త్ర పరిశ్రమ నేరుగానే కీలకమైన అంశం. కాపూరు ఆహార, వాణిజ్య పంటలను పెద్ద ఎత్తున పంపిస్తున్నారు. వస్త్ర సాయ సంబంధిత పరిశ్రమల్లో చాలా వరకు వాణిజ్య పంటలు ప్రధాన పాత్ర వహిస్తున్నాయి. రాష్ట్ర ఆదాయంలో 70 శాతం వ్యవసాయ సంబంధిత పరిశ్రమల ద్వారా వస్త్రపరిశ్రమలోనే పొందబడుతోంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పత్తి వంట ప్రధానంగా కోస్తా ప్రాంతంలో పండుతుంది. ముఖ్యంగా గుంటూరు, ప్రకాశం జిల్లాల్లో పండుతుంది. కోస్తా తర్వాత తెలంగాణలో ఈ వంట దీనివారంగా పండుతుంది. రాష్ట్రంలో నీటి పారుదల ప్రాంతాలు, దెబ్బ ప్రాంతాల్లో ప్రత్తి వంట రెండో పంటగా పండుతుంది.

మన రాష్ట్రంలో ఈ పరిశ్రమ అధికంగా చిత్తూరు, అనంతపురం, కర్నూలు, రంగారెడ్డి, అదిలాబాద్ జిల్లాల్లో కేంద్రీకృతమై ఉంది. ఉపాధి కల్పనలో అదిలాబాద్, వరంగల్, కర్నూలు, అనంతపురం, చిత్తూరు, ఉభయ గోదావరి

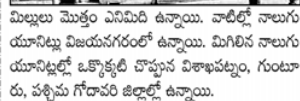
మన రాష్ట్రంలో భారీ, మిని కర్మాగారాలు లక్షల టన్నుల నిమింద్ ఉత్పత్తి చేస్తున్నాయి. నిమింద్ ఉత్పత్తిలో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మిగిలిన రాష్ట్రాల, నిమింద్ ఉత్పత్తికి సున్నపురాయి, బొగ్గ వీటిన్నూ మన రాష్ట్రంలో ఆవిరకా ఉన్నాయి. మన దేశపు సున్నపురాయి నిల్వల్లో 33 శాతం నిల్వలు ఆంధ్రప్రదేశ్లో ఉన్నాయి. ఇక్కడ చాలా ఆర్థికంగా నిమింద్ ఉత్పత్తి గ్రేడ్ సున్నపురాయి నిల్వలున్నాయి. కర్మాలు, కడప, అదిలాబాద్, నల్గొండ జిల్లాల్లో కల నిల్వలు ఆర్థికంగా ఉన్నాయి. పెద్ద ప్రాజెక్టులకు అవసరమైన ముఖ్యమైన మౌలిక సౌకర్యా సామగ్రిలో ఉన్న, నిమింద్ లు కలకత్తామీద కల మన రాష్ట్రంలో నిమింద్ కర్మాగారాలు ఆంధ్ర, తెలంగాణ, రాయచోటి ముఖ్యమైన విస్తరణలు.ఆంధ్ర ప్రాంతంలో ఆంధ్రా నిమింద్ కంపెనీని 1940 సంవత్సరంలో విజయవాడలోను, అనామియేటి కంపెనీని 1939లో తాడిపత్రి (కృష్ణా జిల్లా)లోను, కెసిసి నిమింద్ కంపెనీని 1958 సంవత్సరంలో స్థాపించారు. తెలంగాణలోని నిమింద్ కర్మాగారాల్లో అనామియేటి నిమింద్ కంపెనీని 1958లో మంచిగొల్ల వద్ద, కేకేఆర్ నిమింద్ కంపెనీని 1963లో చివరివన గౌర్ (కరీంనగర్)లోను, నిమింద్ కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా (సిఐఐ) అదిలాబాద్ లోను, రాజ్ నిమింద్ కంపెనీని నల్గొండ జిల్లాలోని వాడపల్లిలోను, దక్షిణ నిమింద్ కంపెనీని హరిజన్ గిరిలో (నల్గొండ)లోను, నాగార్జున నిమింద్ కంపెనీని కెడ్లపల్లి (నల్గొండ)లోను స్థాపించారు. సోమేశ్వర, ఓరియంటల్ నిమింద్, అన్నాపూర్ నిమింద్ లాంటి మిని కర్మాగారాలను వరసగా అనిపాబాద్, దేవేపల్లి, అదిలాబాద్ లో స్థాపించారు. నల్గొండ జిల్లాలో కాకతీయ, ధ్రువదర్శిని, రాకీ లాండ్, మిష్ట, సాగర్ లాంటి నిమింద్ కర్మాగారాలు స్థాపించారు.

రాయలసీమ ప్రాంతంలో 1958లో పాణ్యం నిమెట్ల వివసరత్న ఇంద్రప్రస్థ, సుపర్ నిమెట్ల కర్నూలు జిల్లా నగం, నిమెట్ల కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా (సిని)కు సంబంధించి 1౬౪ యూనిట్ల కడపల్లోని ఎర్రగూడలలోను, కోరమాండల్ నిమెట్ల న్యూ ఎర్రగూడలలోని చిలంకూర్ లోను, బెల్కూనూర్ లిమిటెడ్ కంపెనీనిఎర్రగూడలలోను, తాడిపత్రి నిమెట్లను తాడిపత్రి నగరం ను స్థాపించారు. ద్రాక్షంలో నిమెట్ల పరిశ్రమలు నల్గొండ, ఆదిలాబాద్, గంగూరు, కడప, కర్నూలు జిల్లాల్లో అత్యంత ఉన్నాయి. ఈ నిమెట్ల ఫ్యాక్టరీలే కాకుండా, నిమెట్లో తయారు చేసే పువ్వులు, ట్యూబులు, అన్నాస్టాన్ రేకులు తదితర వస్తువులను తయారుచేసే ఫ్యాక్టరీలు బాగా వృద్ధి చెందుతున్నాయి.

చెరుకు వంటి వృద్ధి, అధిక దీనిదేమిట, నూతన వంగ
దాటు వంచదార పరిశ్రమ అభివృద్ధికి దోహదం చేస్తాయి.
వశ్యమి గోదావరి, కూర్మి గోదావరి, కృష్ణా, విశాఖపట్నం
జిల్లాల్లోని డెల్టా భూమిలో చెరుకు వంటి బాగా అభివృద్ధి
చెందింది. రాష్ట్రం మొత్తం మీద సహకార రంగంలో
చక్కరపొత్తాల్లోని అధికకార ఉన్నాయి. చెరుకు వంటి
విస్తరణ, ఉత్పత్తి, కర్మాగారాల నుండి తదితర అంశాల్లో
అధిక ప్రాంతం ప్రధమ సానంలో ఉంది.

మన రాష్ట్రంలో ప్రధాన పంచదార కర్మాగారం బోధన్ లోని నిజాం చక్కెర కర్మాగారం. వచ్చిమి గోదావరిలోని తణుకులో ఆంధ్రా మగ్గర్ ఫ్యాక్టరీని 1952లో ప్రైవేటు రంగంలో స్థాపించారు.

ప్యాకింగ్ కార్యతలాపాల్లో చాలా వరకు కృత్రిమ నారతో చేసిన వస్తువులను వాడటం వల్ల జనపనారకు ప్రాముఖ్యత తగ్గిపోయింది. ఫలితంగా పంట విస్తీర్ణం, ఉత్పత్తి కూడా దెబ్బతినింది. ప్రస్తుతం మన రాష్ట్రంలో జనపనార

ప్రపంచంలో పోగాకు ఉత్పత్తిలో మనదేశానికి ప్రథమస్థానం ఉంది. మనదేశంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ను భారత దేశపు 'హవానా'గా పిలుస్తారు. గుంటూరు జిల్లాలో ప్రపంచంలోకెల్లా నాణ్యమైన పోగాకు 'పర్షియా పోగాకు' లభ్యమవుతోంది.

మన దేశంలో పారిశ్రామికీకరణకు ఇంజనీరింగ్ పరిశ్రమ అభివృద్ధి అవసరం. కేంద్ర ప్రభుత్వం పలు ప్రాంతాల్లో చరిత్రకాలను నర్మింపింది. హైదరాబాద్, బీహార్, ఇండోరా, కోల్కతా, అమృత్సర్, హైదరాబాద్, బీహార్ వీని, ఎనిహైదరాబాద్, ఎన్ఎస్ఐ కలిపి పరిశ్రమలు ఏర్పాటు చేసి వ్యాపారం. విశాఖపట్నం, బీహార్ స్టేట్స్, బీహార్ చరిత్రకాలను నర్మింపింది. హైదరాబాద్ బీహార్, హైదరాబాద్, బీహార్ వీని ఇంజనీరింగ్ పరిశ్రమలున్నాయి. విశాఖపట్నం హైదరాబాద్ నౌక నిర్మాణ కేంద్రం ప్రధానమైనది. రాష్ట్ర రాజధాని న్యూఢిల్లీ తయారీ, ఉత్పాదక టాక్ తయారీ, అభివృద్ధి పరిశ్రమలు నిర్మాణ చేశారు.

మనదేశంలో మొదటి నౌక నిర్మాణ కేంద్రాన్ని ఏర్పాటు
పట్టుంలో నిర్మించారు. ఈ పరిశ్రమ నిర్మాణం 1946లో
ప్రారంభమైంది. రసాయన పరిశ్రమలు కూడా మన రాష్ట్రంలో
ఉన్నాయి. కాగా అభివృద్ధి చెందాలని, అయితే ఈ పరిశ్రమల
పతనం జాగాలైన ముమ్మడి వదలాలని ఇతర రాష్ట్రాల నుండి
దీగనమతి చేసుకుంటున్నాయి. మొదటిసారిగా 1889లో
నల్లూరి పరిశ్రమ ప్రారంభమైంది. హైదరాబాద్ లో బిమ్మి
పేసీ నీంధటిక్స్ డ్రగ్స్ పరిశ్రమను ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పాటు
చేసిన తర్వాత స్థాపించారు. ఇది అనియల్స్ లో అతిపెద్ద
పరిశ్రమగా పేరుపొందింది.

ఈ రంగంలో ఉత్తమ అయ్యే రసాయన పదార్థాల ద్వారా కృత్రిమ ఎరువులు, కాళ్ళినీడ, క్రిమి సంహారక మందులు, కాల్షియం నల్ట్రేడ్, నింట్రోజ్ మందులు, నీటిని కాల్షిడ్, పైన్ కెమికల్స్ ప్రాణవాయువు (ఆక్సిజన్), బొగ్గుపులుసు వాయు (కార్బన్ డైఆక్సైడ్), వ్యాంటినిక్లీ తదితర పచ్చనిలును తయారు చేయమన్నారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ ఉరి రంగాల్లో జిల్లాల రసాయన పరిశ్రమ కేంద్రీకరించా ఉంది.

మన రాష్ట్రంలో పలు రహస్యాలను ఎరువుల పరిశ్రమల ద్వారా వ్యర్థం చేసాము. ఈ ఎరువులను వ్యవసాయం రంగంలోనే వాడటం వల్ల అధిక దీనిగలదులు పొందగలిగాము. ఫెర్టిలైజర్ కామగ్నెట్ అఫ్ ఇండియా సం 1980లో కరీంనగర్‌లోని రామగంగమ్‌లో ప్రభుత్వ రంగంలో ఏర్పాటు చేశారు. బొగ్గు ముడి పదార్థాలూ ఉపయోగించి ఎరువును తయారు చేసిన మొదటి ప్లాంట్‌లో ఇది. ఈ ఎరువుల కార్యక్లామానికి రామగంగం ఛత్రాధి పవర్‌స్టేషన్ నుండి కనెక్ట్‌ను, త్రోమసాగర్ సరస్వతి నుండి నీటిని, సింగరేణి గ్రూపు నుండి టీఎస్ఎస్ ను సరఫరా చేసేవారు.

కోరమాండల్ ఎరువుల కర్మాగారాన్ని 1967లో విశాఖ పట్నానికి నాలుగు కి.మీ. దూరంలో స్థాపించారు. గుంటూరు జిల్లాలోని తాచేపల్లిలో ఆంధ్ర ఫెర్టిలైజర్స్ స్థాపించారు. ఆంధ్రగుమ్మన పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని కొప్పుూరులో 1961లో ఏర్పాటు చేశారు.

సంరక్షణ కేంద్రం	జంతువులు	విస్తరించిన జిల్లాలు
1. కాల్దేరు వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	వప్తులు, పెల్లికన్స్	పశ్చిమ గోదావరి
2. కోరింగ వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	మొనళ్లు	తూర్పు గోదావరి
3. పాణికొండ వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	పులులు, నక్కలు, పక్షులు	తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి
4. కృష్ణా వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	పులి, చిరుత, దుప్పి, ఆడవి దున్న	కృష్ణా, గుంటూరు
5. కవ్వాలి వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	పులి, చిరుత, దుప్పి, పక్షులు	ఆదిలాబాద్
6. ప్రాణహిత సంరక్షణ కేంద్రం	మొనళ్లు, కోతులు, నక్కలు, మచ్చల లేడి	ఆదిలాబాద్
7. శివరాం వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	అడవి పిల్లి, లోడేళ్లు	ఆదిలాబాద్, కరీంనగర్
8. ఏటూరు నాగారం సంరక్షణ కేంద్రం	అడవి కుక్కలు, కొండ బిలువలు	వరంగల్
9. పాకాల వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	పులి, ఎలుగులంద్, అడవిబాతు	వరంగల్
10. పోచరాం వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	మొనళ్లు, పక్షులు	మెదక్, నిజామాబాద్
11. మండార సంరక్షణ కేంద్రం	పులులు, ఘెనాలు	మెదక్, నిజామాబాద్
12. కిన్నెరసాని వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	పులులు, ఘెనాలు	ఖమ్మం
13. నాగార్జున సాగర్, శ్రీశైల సంరక్షణ కేంద్రం	పులులు, చిరుతలు, దుప్పిలు	గుంటూరు, ప్రకాశం, మహబూబ్ నగర్
14. శ్రీ వెంకటేశ్వర వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	పులులు, ఘెనాలు, స్టెండర్ లోరిన్ గోల్డెన్ గికాన్సికస్ బెడ్డోటి	చిత్తూరు, కడప
15. కౌండిన్య వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	ఏనుగులు	చిత్తూరు
16. పులికాట్ వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	బాతులు, నీటి కాకులు, పెరియడ్స్	నెల్లూరు
17. నేలపట్నం పక్షి సంరక్షణ కేంద్రం	బాదిదండంగ పెల్లికన్స్	నెల్లూరు
18. శ్రీశైల మల్లేశ్వర వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	జిర్డెడ్స్ కోర్బర్	కడప
19. గుండ్ల బ్రహ్మేశ్వర సంరక్షణ కేంద్రం		కర్నూలు
20. రోళ్ళపాడు వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం	బజ్జుమేక పిట్టలు	కర్నూలు

విద్యుత్ ఆధార పరిశ్రమలు

మన రాష్ట్రంలో విద్యుత్ జల విద్యుత్ ప్రాజెక్టులు, ధర్మజల ప్రాజెక్టుల నుండి విద్యుత్ జనిస్తోంది. మాజీఖండ్, తుంగ భద్ర, నిజామాపూర్, నార్కట్ పూర్, హన్మంతపూర్, కొత్తగూడెం, విజయవాడ, నెల్లూరు, ఎగువనీరేరు, తిరు వనీరేరు తదితర ప్రాజెక్టులు జల, ధర్మజల విద్యుత్ ను తయారు చేస్తున్నాయి.

అటవీ ఆధార పరిశ్రమలు

మన రాష్ట్రంలో కాకినాడ పరిశ్రమ, పైప్లైన్, రంపపు కోట మిల్లులు ఈ పరిశ్రమ పరిశీలకరణ పన్నాయి. ముడిపదార్థాలు, వెదురు, బొగ్గు, నీరు, కరెంటు తదితర ముడిపదార్థాలు ఈ పరిశ్రమలకు అవసరం. ఇవి అధికంగా అదిరా బాద్, ఖమ్మం, తూర్పు గోదావరి, కర్నూలు జిల్లాల్లో ఉన్నాయి. అదిరాబాద్లోని కాగిత సగర్లో నీర్లూరు పేపర్ మిల్స్ స్థాపించారు. 1924లో రాజమహేంద్రవరం కర్మాటక పేపర్ మిల్స్ స్థాపించారు. 1929లో దీనిని ఆంధ్ర పేపర్ మిల్స్ గా పేరు మార్చారు. 1979లో రాయలసీమ పేపర్ మిల్స్ అనేనీ ప్రారంభించారు.

కలప ఆధార పరిశ్రమలు

మన రాష్ట్రంలో కలప ఆధార పరిశ్రమలు అటవీ ప్రాంతాలకు సమీపంలో విస్తరించాయి. ఈ పరిశ్రమల్లో పేపర్ పరిశ్రమలు ప్రధానమైనవి. అవి:

1. శ్రీరామలక్ష్మి పేపర్ మిల్స్, కాగితేనగర్, అదిరాబాద్.
2. సరిపూర్ పేపర్ మిల్స్, కాగితేనగర్, అదిరాబాద్.
3. భద్రాచలం పేపర్ మిల్స్, భద్రాచలం
4. ఆంధ్రప్రదేశ్ పేపర్ మిల్స్, రాజమండ్రి

ఈ పరిశ్రమల్లో వెదురు, వెత్తిని కొయ్యను పైప్లైన్, రేయాన్స్ ఉత్పత్తి చేసేందుకు ఉపయోగిస్తున్నారు. ఉత్తర తెలంగాణ జిల్లాల్లో కరీంనగర్, నిజామాబాద్, ఖమ్మం జిల్లాల్లో గల అడవుల్లో పెండ్లచెరు, పుల్లి, తిరు, గుంతకె చెక్క తదితర చెట్లను ఉన్నాయి. మెంట్, నల్గొండ, మహబూబ్ నగర్, హైదరాబాద్ లోని సీతావరం చెట్లను ఉన్నాయి. నిజామాబాద్ అడవుల్లో రూపా అనే సునాన గడ్డి లభిస్తుంది. దీనిని నుంచి మంచి సునాన గల సునాన తయారు చేస్తారు.

కుటీర పరిశ్రమలు

అనాది నుండి మన రాష్ట్రంలో కుటీర పరిశ్రమలు బాగా వృద్ధి చెందాయి. బ్రిటీష్ కాలంలో ఈ పరిశ్రమలు మరుగున పడ్డాయి. ఈనాడు ప్రభుత్వం కుటీర పరిశ్రమ అభివృద్ధి కోసానికి ప్రోత్సాహాన్ని ఇస్తోంది. ఈ పరిశ్రమల అభివృద్ధి వలన తక్కువ కాలంలో తక్కువ పెట్టుబడితో సత్వర ఫలితాలను పొందవచ్చు. వీటి ద్వారా గ్రామీణులకు ఉపాధి అవకాశాలను కల్పించవచ్చు. తద్వారా నిరర్హక సమస్యను నిర్మూలించవచ్చు. కుటీర పరిశ్రమల్లో ప్రధానంగా దండక వస్త్రపులు, చేతన వస్త్రపులు, బొమ్మలు, పట్టు పన్నెలు, తివాచీలు, చాచలు, అద్దక గుడ్డలు తదితర వస్త్రపులను తయారు చేస్తున్నారు.

పాడి పరిశ్రమ అభివృద్ధికి పాల సేకరణ కేంద్రాలు, పాలశీతల కేంద్రాలను అన్ని జిల్లాల్లో స్థాపించారు. ఈ విధంగా మారుమూల ప్రాంతాల నుండి పాలు సేకరిస్తూ గ్రామీణ పాల ఉత్పత్తిదారులకు రాబట్టకమైన గిడ్డబాటు ధర పెల్లించడం వల్ల రైతుల్లో మంచి స్పందన లభించింది. అంతేకాకుండా వివిధ వ్యవసాయ సంబంధ పథకాల్లో పాడి పరిశ్రమకు అవసరమయ్యే పరికరాల కొనుగోలుకు రుణావకాశాలు లభిస్తున్నాయి. దీనిలో రైతులు పాల ఉత్పత్తిని అనుబంధ వృత్తిగా ఎంచుకున్నారు. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లోని బలహీన వర్గాల వారు, వ్యవసాయ కూలీలు, గిరిజనులు, తక్కువ భూమిగల రైతులు పాల ఉత్పత్తిని ప్రధాన వృత్తిగా చేసుకుని జీవనం కొనసాగిస్తున్నారు.

పట్టు పరిశ్రమ వ్యవసాయ ఆధార పరిశ్రమ, అంతేకాకుండా గ్రామీణ పరిశ్రమ కూడా. దీనికి పెట్టుబడి తక్కువ. అధిక రాబాటు అందించేందుకు. మన రాష్ట్రంలో పట్టు పరిశ్రమకు అనంతపూర్ జిల్లా ప్రసిద్ధి చెందింది. హిందూపూర్, పెనుగొండ, కదిరి, గోరంట్ల ప్రాంతాలు పట్టు పరిశ్రమకు ప్రధాన కేంద్రాలు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ 974 కి.మీ. పొడవైన సముద్రతీరం ఉంది. పలు ఉపనదులలో గోదావరి, కృష్ణా, పెన్నా వంతెనలారాది పెద్ద నదులు రాష్ట్రం గుండా ప్రవహిస్తున్నాయి. ఇంకా పలు సరస్సులు కూడా రాష్ట్రంలో వివిధ ప్రాంతాల్లో విస్తరించాయి. ఫలితంగా మత్స్య పరిశ్రమ మన రాష్ట్రంలో విస్తారంగా వ్యాపించింది. కొల్లేరు సరస్సు ప్రాంతంలో శాస్త్రీయ విధానం ద్వారా చేప పెంపకాన్ని అమలు చేస్తున్నారు. మన రాష్ట్రం నుండి ఇతర రాష్ట్రాలకు ప్రధానంగా

పశ్చిమ బెంగాల్ కు చేపలను సరఫరా చేస్తున్నారు. ఇటీవల కాలంలో రోయ్యల పెంపకం కూడా అభివృద్ధి చెందింది. మేలు రకం రోయ్యల ను ఎగుమతి చేసి, అధిక రాబాటు అందించవచ్చు. దీంతో రైతులతో పాటు వాణిజ్యవేత్తలు, పారిశ్రామికవేత్తలు రోయ్యల పెంపకాన్ని చేపట్టారు. రోయ్యల పెంపకానికి 'ట్రాకింగ్' పద్ధతి 'వెయిడ్' అను కూలం. ఇది మన రాష్ట్రంలో 1.75 లక్షల ఎకరాల వరకు ఉంటుందని అంచనా.

కుటీర పరిశ్రమల ఉనికి

1. ఏటికాపాక-లక్క బొమ్మలు
2. కొండపల్లి (విజయవాడ)-రంగు రంగుల బొమ్మల పరిశ్రమ
3. నిర్మల్ (అదిరాబాద్)-పలు రకాల బొమ్మ, లక్క బొమ్మలు
4. వరంగల్, ఏలూరు (పశ్చిమ గోదావరి), సిరిసిల్లా (కరీంనగర్)-తివాచీలు
5. తిరుపతి-చందనపు బొమ్మలు
6. బొనరపల్లి (నల్గొండ), పీఠాప (ప్రకాశం)- బై అండ్ డై నైట్
7. గద్వాల (అనంతపూర్), వెంకటగిరి (శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లా), ఉప్పాడ, ధర్మవరం (అనంతపూర్), సిద్దిపేట (మెడక్), సిరిసిల్లా (కరీంనగర్), గుంటూరు-జురీ చీరలు
8. మహబూబ్ నగర్, శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లా-తగిరీ చాచలు
9. హైదరాబాద్, విశాఖపట్నం-చందకపు కొమ్ము
10. గుత్తి (అనంతపూర్), పాపినాయుడు పేట (చిత్తూరు), గాజుల పేట (మహబూబ్ నగర్), సింహవరం (విశాఖ పట్నం)-పూసలు, గాజులు
11. మలివెట్టపల్లి (కృష్ణా)-కలంకారీ అద్దం
12. హైదరాబాద్-బిట్టిచేర్
13. హైదరాబాద్-హిస్సా
14. జగ్గయ్యపేట (కృష్ణా), విశాఖపూర్, బొమ్మిలి- సంగీత పరికరాలు
15. పాలకొల్లు, నరసాపురం (పశ్చిమ గోదావరి)-చేనులు
16. అనంతపూర్, చిత్తూరు-పట్టుపరిశ్రమ
17. అనిపాచాడ్ (అదిరాబాద్), మహబూబ్ నగర్ (కరీంనగర్)-టన్నాన్ సిల్క్
18. ఏలూరు (పశ్చిమ గోదావరి), వేటపాలెం (ప్రకాశం, హైదరాబాద్)-అగరుబత్తులు
19. పశ్చిమ గోదావరి, వరంగల్-నూరు
20. ఉత్తర గోదావరి జిల్లాలు, విశాఖపట్నం, శ్రీకాకతం-పేను
21. కరీంనగర్-చెంది నీటి వస్త్రపులు
22. పెంబర్ల (వరంగల్), కాళహస్తి (చిత్తూరు) - ఇత్తడి సామాగ్రి బొమ్మ

మన రాష్ట్రం పలు ఖనిజాలకు పుట్టినిల్లు. ఖనిజ నిక్షేపాలకు సంబంధించి, ఆంధ్రప్రదేశ్ దేశంలో రెండవ స్థానాన్ని ఆక్రమించింది. బొగ్గ, రాతిచాచ, క్రొవైట్, బొగ్గు, ఇసుక ఖనిజం, క్వెట్జి, మాంగనీస్, అత్రకం, బెరిల్, సున్నపురాయి, చైనా, రాగి ఇత్తడి దొరికి ఖనిజాల్లో ప్రధానమైనవి.

ఖనిజ సంపద

ఆంధ్రప్రదేశ్ ఉత్పత్తి చేసే కొన్ని ముఖ్యమైన ఖనిజాల వివరాలు ఇలా ఉన్నాయి.

ఇసుక

ఇసుక ఖనిజ పరిశ్రమలు మన రాష్ట్రంలో అనాదిగా ఉన్నాయి. నిజామాబాద్ జిల్లాలో దొరికి ఇసుకతోనే ప్రపంచ ప్రఖ్యాత డమాస్కస్ కత్తులను గతంలో తయారు చేసినారు. ఎగుమతులకు అనువైన మేలిమి రకమైన ఇసుక రాకుండా పోయింది. మాగ్నెటైట్, లిమెస్టోన్, దొరుకుతుంది. అనంతపూర్ జిల్లాలోని హెమర్లెట్లో 60 శాతం ఇసుక ఉంటుంది. మిగిలిన ప్రాంతాల్లో లభించే రాకుండా నుండి ఇసుక తక్కువగా లభిస్తుంది. తెలంగాణ జిల్లాల్లో ఖమ్మం, వరంగల్, కోస్తా జిల్లా అయిన కృష్ణాలో లభిస్తుంది. ప్రస్తుతం చిత్తూరు, కృష్ణా, కర్నూలు, ఖమ్మం జిల్లాల్లో మాత్రమే ఈ రాకుండా తీస్తున్నారు. ఆంధ్రప్రదేశ్లో సుమారు 60 కోట్ల టన్నుల ఇసుకరాకుండా నిల్వలున్నాయని అంచనా.

రాగి

మన రాష్ట్రంలో రాగి రాకుండా గుంటూరు జిల్లాలోని అన్ని గుండాలు, కర్నూలు జిల్లాలో పుని, గజ్జెలకొండ, అనంతపూర్ జిల్లాలో మడిగుల్లం, కడప జిల్లాలోని జంగం రాజుపల్లి, శ్రీపొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లాలో గడిమెనెంట్ల ప్రాంతాల్లో లభిస్తుంది. నల్గొండ జిల్లాలోని చింతలూరు, ఖమ్మం జిల్లాలోని పాల్వంచ ప్రాంతాల్లో కూడా రాగి లభిస్తుంది.

సీసం

ఆంధ్రప్రదేశ్లో సీసం నిల్వలు కొన్ని ప్రాంతాల్లో మాత్రమే ఉన్నాయి. ఈ ఖనిజం ప్రధానంగా గుంటూరు, ఖమ్మం జిల్లాల్లో లభిస్తుంది. విశాఖపట్నంలోని హిందూస్థన్ లిమిటెడ్ నుండి సీసం కూడా సీసం తయారు చేస్తోంది.

బంగారం

బంగారం చాలా విలువైన ఖనిజం. చిత్తూరు జిల్లాలోని పలమనేరు వద్ద గల మాలప్పకొండ, పెద్దపర్తి కొండ ప్రాంతాల్లో బంగారపు ఖనిజాలున్నాయి. అనంతపూర్ జిల్లాలోని పెనుకొండ ప్రాంతంలో కూడా బంగారం గనులున్నాయి. అనంతపూర్ జిల్లాలోని రామగిరి గనుల నుండి భారత్ గోల్డ్ ఫ్యాక్సీ సంస్థ బంగారాన్ని వెలికితీస్తోంది. వరంగల్ జిల్లాలోని కిష్టెరసాని నదిలోయలోనూ, కనకవరం సమీపంలోని శబరి, గోదావరి నదీ సంగమ ప్రాంతాల్లోనూ ఇసుక గాలిస్తే బరువైన బంగారపు పరికరాలు దొరుకాయి. ఈ ప్రాంతంలో కేంద్ర భూగర్భ పరిశోధన శాఖ పర్యవేక్షణ చేస్తోంది.

వజ్రాలు

ప్రపంచ ప్రఖ్యాత వజ్రాలు కృష్ణా నదీలోయలోనే లభించాయి. కోనాపూర్, రీజెండ్, పిట్ల, నైజామ్ తదితర వజ్రాలు ఈ కోవలోకి చెందాయి. అనంతపూర్ లోని వజ్రకరూర్ ప్రాంతం వజ్రాల నిధులకు పేరు పొందింది. కృష్ణా జిల్లా, గుంటూరు, ఖమ్మం, కడప, అనంతపూర్ లోని పలు ప్రాంతాల్లో వజ్రాలు దొరికి అవకాశాలున్నాయి.

అనీస్సాన్

అనీస్సాన్ ఖనిజానికి రాయలసీమ ప్రసిద్ధి చెందింది. వీటిలో కడప జిల్లాలో చిన్నకూడూ, పులివెందుల, త్రాపూ, ఇప్పర్ల, లోనాన నాతన తదితర ప్రాంతాల్లో ఈ ఖనిజం లభిస్తుంది. ఒక్కపులివెందుల ప్రాంతంలోనే ఉత్తమ శ్రేణికి చెందిన క్రొవైట్ అన్నిసాన్ నిక్షేపాలు 27 వేల టన్నుల వరకు ఉన్నాయి. దీనిని రాతిచాచ అని కూడా అంటారు. దేశంలో లభించే అన్నిసాన్ లో 90 శాతం మన రాష్ట్రంలో లభిస్తుంది. అన్నిసాన్ ను వస్త్రంగాను, తాళ్ళగాను నేరువచ్చు సైనిక పరికరాల్లో ఈ ఖనిజ ప్రాముఖ్యత అధికం. అన్నిసాన్ సిమెంటు రేకులు, గొట్టాలు తదితర గృహనిర్మాణంలో విరివిగా ఉపయోగిస్తారు.

బొగ్గ

బొగ్గ రాకుండా మరోపేరు ముగ్గురాళ్ళు. ఈ ఖనిజాన్ని ప్రధానంగా చమురు బావుల తవ్వకంలో వెయింగ్ ఏజెంట్ గాను, రంగులు, అచ్చునిర్మాణ పరిశ్రమల్లోను ఉపయోగిస్తారు. ప్రధానంగా ఇలా, ఇలా, పాకిస్థాన్ దేశాల్లో పెట్రోలియం గనుల్లో ఉపయోగించడానికి ఎగుమతి అవుతోంది. ప్రపంచ అన్నిసాన్ ఖనిజ నిల్వల్లో మనదేశానికి ప్రథమ స్థానం ఉంది. దేశంలో 90 శాతం పైగా నిల్వలు ఆంధ్రప్రదేశ్ లోనే ఉన్నాయి. కడప జిల్లాలోని మంగంపేట ప్రాంతంలోని బాల్కెన్ నిక్షేపాలు 746 లక్షల టన్నులు ఉంటాయని అంచనా.

బొగ్గ

ఆంధ్రప్రదేశ్ దక్షిణ భారత దేశంలో బొగ్గును ఉత్పత్తి చేసే ఏకైక రాష్ట్రం. మన రాష్ట్రంలో సుమారు 1030 కోట్ల టన్నుల బొగ్గు నిల్వలు ఉన్నాయని జియోలజికల్ సర్వే ఇండియా అంచనా వేసింది. కేవలం సింగేడి కాలరీస్ కుంటేలి లిమిటెడ్ మాత్రమే బొగ్గు ఖనిజ పాకులను కలిగి ఉంది.

బాక్సైట్

బాక్సైట్ నుంచి అల్యూమినియం వస్తుంది. కనుక దీనిని అల్యూమినియం తయారీలో వినియోగిస్తారు. మన రాష్ట్రంలో తక్కువ కంగా విశాఖపట్నం, తూర్పు గోదావరి జిల్లాల్లోని అనంతపూర్, చింతపల్లి ప్రాంతాల్లో ఈ ఖనిజం దొరుకుతోంది.

బెరిల్

ఆంధ్రప్రదేశ్లో బెరిల్ ఖనిజం విస్తృతంగా లభిస్తోంది. వినియోగానికి కావాల్సినంత పరిమాణాల్లో బెరిల్ గుంటూరు జిల్లాలో గనుల్లో లభిస్తోంది. కృష్ణా జిల్లా తిరుపూరు పరిసరాల్లోనూ, విశాఖ పట్నం జిల్లాలోని కురుపాపే ప్రాంతాల్లోనూ ఈ ఖనిజం లభిస్తోంది. కురుపాపేలోని కొన్ని బెరిల్ రాళ్ళలో మరకతాలు (ఎమర్లడ్) లభించాయి.

యువకాలంలో బెరిలియం రాకుండా మిక్చరలను విమానాలు, ఓడలు, టాంకులు, తుపాకులు, విద్యుత్ పరికరాల కోసం కొన్ని భాగాలను తయారు చేసేందుకు ఉపయోగిస్తారు. వరమాలుపు ఉత్పత్తిలో బెరిల్ నుంచి లభ్యమయ్యే బెరిలియం రాకుండా ప్రధాన ద్రవ్యం.

Inspiring People

సున్నపురాయి

సున్నపురాయి నిల్వలు మన రాష్ట్రంలో పలు ప్రాంతాల్లో వ్యాపించి ఉన్నాయి. ఇవి సుమారు 1.38 లక్షల టన్నులు ఉన్నట్లు అంచనా. మేల్తైన సున్నపురాయి ప్రధానంగా కడప జిల్లాలోని జమలపూరు, మైదుకూరు ప్రాంతాల్లో లభిస్తుంది. గుంటూరు జిల్లాలోని వల్లూరు వద్ద, ఖమ్మం జిల్లాలోని చేలిపూడి, మూడికోగ, పుల్లి, ఓస్తిపల్లి ప్రాంతాల్లో కూడా ఈ ఖనిజం లభిస్తుంది. కృష్ణా జిల్లాలోని జగ్గయ్యపేట, కర్నూలు జిల్లాలోని నందికొట్కూర్, కేయలకుండ్ల, బంగంపల్లి, వీడుగురాళ్ళ వస్త్ర సున్నపురాయి దొరుకుతుంది. మహబూబ్ నగర్ జిల్లాలో కొల్లూరు, అంపూర్, నల్గొండ జిల్లాలోని హుజూర్ నగర్, మిర్జాపూరు, చింతలూరులో పెద్ద పెద్ద పుత్తం లభిస్తుంది.

లత్తికం

అత్తకాన్ని పైకా అని కూడా అంటారు. దీనిని ప్రధానంగా విద్యుత్ పరికరాల్లో వినియోగిస్తారు. ఇది ప్రధానంగా శ్రీపొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లాలో లభిస్తుంది. విశాఖ పట్నంలో మన్నాపల్లి, పోగోపల్లి రకం అత్తకం లభిస్తుంది. అలాగే తూర్పు గోదావరి, వరంగల్ జిల్లాల్లో గల జైన్ పుత్తం పుత్తిలో మహావేదవేది అనే అత్తకాన్ని కనుగొన్నారు.

మాంగనీస్

మాంగనీస్ ను ప్రధానంగా ఇసుక, ఉక్కు పరిశ్రమల్లో ఉపయోగిస్తారు. ఈ పరిశ్రమలో అవసరమయ్యే ప్రధాన మిశ్రం లోహాల్లో మాంగనీస్ ఒకటి. పాటాడి యం పర్వతం నేటి తదితర రహదారుల పద్ధతయ తయారీలో కూడా దీనిని ఉపయోగిస్తారు. మేల్తైన పెరాక్సైడ్ రాకుండా బ్యాటరీలను తయారు చేసేందుకు కూడా వినియోగిస్తారు.

మన రాష్ట్రంలో శ్రీకాకతం, విశాఖపట్నం జిల్లాల్లో మాంగనీస్ విస్తృతంగా లభిస్తుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్లో 18 లక్షల టన్నుల మాంగనీస్ నిల్వలు ఉన్నాయని అంచనా.

క్రోమైట్

క్రోమైట్ ఖనిజం కృష్ణా జిల్లాలోని కొండపల్లి, ఖమ్మం జిల్లాలోని మధిర ప్రాంతాల్లో లభిస్తుంది. ఈ ఖనిజాన్ని స్టీలు లోన్ ఫ్లీట్ తయారు చేయడానికి, రంగు పరిశ్రమలోనూ దీనిని వినియోగిస్తారు.

బంకమట్టి (శ్రీ)

మన రాష్ట్రంలో వివిధ రకాల బంకమట్టి లభిస్తుంది. వీటిలో చాక్లెట్, మింగాడిమట్టి, ఫైర్ క్లెట్ ప్రధానమైనవి. విశాఖ పట్నంలోని కురుపాపే, తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని అన్నవరం, పశ్చిమ గోదావరిలో ద్వారకా తిరుమల, నల్గొండ జిల్లాలోని చిల్కలూరు, నిజామాబాద్ జిల్లాలోని కోనసముద్రం ప్రాంతాల్లోనూ, కడప జిల్లాలోని బంకమట్టి దొరుకుతుంది. బాగా తెల్లగా ఉన్నప్పుడు ఈ బంకమట్టిని చైనా మన్ను (చైనా శ్రీ) వస్త్రపరిచిస్తారు. దీనిని మింగాడి పరిశ్రమలో అధికంగా ఉపయోగిస్తారు. కాకినాడ, రెవ్వూరు, నూలు, పెంకు, ఇసుక పరిశ్రమల్లో కూడా బంకమట్టిను అధికంగా ఉపయోగిస్తారు.

గ్రాఫైట్

మన దేశంలో ఉత్పత్తి అవుతున్న గ్రాఫైట్ 20 శాతం ఆంధ్రప్రదేశ్లో లభిస్తుంది. మన రాష్ట్రంలో లభించే గ్రాఫైట్ ముతక రకానికి చెందింది. వరంగల్, ఖమ్మం, కృష్ణా, ఉభయ గోదావరి, విశాఖపట్నం జిల్లాల్లో ఈ ఖనిజం అధికంగా లభిస్తుంది. గుంటూరు సంబంధించి, ఖమ్మం జిల్లాలోని పాల్వంచ, భద్రాచలం, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని నాగవరంపల్లి, విశాఖపట్నం జిల్లాలోని వెంకటపాలెం గనులు ప్రధానమైనవి.

రంగులు, ముసలు, పెన్సిల్స్ తదితర పరిశ్రమల్లో గ్రాఫైట్ ను అధికంగా ఉపయోగిస్తారు. రాజమండ్రి, విశాఖపట్నం జిల్లాల్లో మూసల ప్లాస్టర్లున్నాయి.

Inspiring People

గార్మిక్

తెలంగాణలోని ఖమ్మం జిల్లాలో గల గిరిమిపేట, కొత్తగూడెం ప్రాంతాల్లో గార్మిక్ ఖనిజం లభిస్తుంది. కోస్తా సముద్ర తీరం ఇసుకతో ఇలవైట్, జిల్లాన్, మోనజైట్ ఖనిజాల్లో సాగుపట్టు టానిక్ పనికెచ్చే రకం గార్మిక్ లభిస్తుంది.

కైన్ద్ర

శ్రీహిల్స్ శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లాలోని గూడూరులో లభించే అత్యంత గునుల ప్రాంతంలో ప్రధానంగా సైదా పురం, చుండిసత్రం సమీపంలో కైన్ద్ర లభిస్తుంది. ఖమ్మం జిల్లాలోని కొత్తగూడెంకు దక్షిణంగా గిరిమిపేట సమీపంలో గల కినిగిరి కొండల్లో గార్మిక్ లతో కలిసి కైన్ద్ర విరివిగా లభిస్తుంది.

టార్మిక్

మనదేశంలో ఉత్తమమైన టార్మిక్ దొరికి రాష్ట్రాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ ఒకటి. రాష్ట్రంలో లభించే ధాతువు అత్యంత శాతం శ్రీహిల్స్ శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లాలో లభిస్తుంది. ఉత్తమమైన టార్మిక్ అనంతపురం జిల్లాలోని ముమ్మక్కోట రిజర్వ్ అటవీ ప్రాంతం, తాడిపత్రి ప్రాంతాలు, కర్నూలు జిల్లాలోని మునలూరు చెరువు, ముద్దవరం గ్రామాల్లో లభిస్తుంది.

స్ట్రెయిట్

మన రాష్ట్రంలో స్ట్రెయిట్ కడప జిల్లా కొత్తగంగరెడ్డి పల్లెలో దొరుకుతుంది. రద్దురు, నమ్మ, రంగులు, పరిమళ ద్రవ్యాలు పరిశ్రమల్లో దీనిని ఉపయోగిస్తారు.

జమ్మిన్

శ్రీహిల్స్ శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లాలోని పులికాడ సరస్సుకు ఉత్తరాన జమ్మిన్ స్ఫటిక రూపంలో లభిస్తుంది. ఇక్కడ జమ్మిన్ ద్వారా తయారు చేసిన ప్లాస్టర్ ఆఫ్ పారిస్ ను సమీపంలోని గూడూరు పింగాణి ప్లాస్టర్లో మూసలు, అచ్చులు నిర్మిస్తున్నారు. సిమెంట్, ప్లాస్టర్ ఆఫ్ పారిస్ లను తయారు చేసేందుకు జమ్మిన్ ను ఉపయోగిస్తారు. కొన్ని సమయాల్లో నల్లూరలోకి అప్పుడే తయారీకి దీనిని ఉపయోగిస్తారు. అమెరికాయం నల్లైడ్ తదితర రసాయనిక పదార్థాల తయారీలో కూడా దీనిని ఉపయోగిస్తారు.

పైరైట్

మన రాష్ట్రంలో కృష్ణా జిల్లాలో గల మచిలీపట్నం తీర ప్రాంతంలోని కోనపల్లె మార్కెట్ కు గండ్లకమ్ ధాతువు లభిస్తుంది. కడప, కర్నూలు జిల్లాల్లో గల జమ్మిన్ ముదురు రాళ్లలో గండ్లకమ్ ఇసుకతో రసాయనిక సంయోగం చెంది పైరైట్ ఖనిజంగా లభిస్తుంది. రంగారెడ్డి జిల్లాలోని తాండూరు, కొత్తగూడెం (ఖమ్మం జిల్లాల్లో గల బోగోగు గుట్టల్లో పైరైట్ లభిస్తుంది).

రసాయనిక ద్రవ్యాలు, డ్రైలుల పదార్థాలు, కాగితం, రద్దురు, క్రిమినాశకాలు తదితర పరిశ్రమల్లో గండ్లకమ్ కీలక పాత్ర పోషిస్తోంది.

పెట్రోలియం, గ్యాస్

పెట్రోలియం, సహజ వాయువులు అధికంగా సముద్రాల్లో ఉద్భవించిన అశ్రువేణి శిలా ప్రాంతాల్లో లభిస్తుంది. మన రాష్ట్రంలో కృష్ణా గోదావరి హరిజాంట్ 75,000 చ.కి. మీ. విస్తీర్ణంలో హైడ్రో కార్బన్ లు లభిస్తాయని అంచనా. ఆప్రాంతంలో అయిల్ నిక్షేపాల కోసం అయిల్ అండ్ నాచురల్ గ్యాస్ కమిషన్ డిర్టింగులను నిర్వహించింది. రిలయన్స్ కంపెనీ కూడా అయిల్ వెలికి తీస్తోంది.

రాష్ట్రంలోని కృష్ణా-గోదావరి హరిజాంట్ కైకలూరు, తాళి, చింపూడ, పీడుపాలెం, పిడుగువాని లంక, భీమునిపల్లి, అల్లూరుగూడెం, మేదరవాని కడప తదితర ప్రాంతాల్లో ముడి చమురు, సహజ వాయువులు బయల్పడ్డాయి. ముడి పెట్రోలియం, సహజవాయువు నుంచి పలు పదార్థాలు లభిస్తాయి. వీటి నుంచి పెట్రో కెమికల్స్ పరువులు, పరిమాణ్య తదితర ఉత్పత్తులు లభిస్తాయి.

అణుశక్తి ఖనిజాలు

పై ఖనిజాలే కాకుండా సేవల్ రిమోట్ సిస్టమ్స్ విజ్ఞాన సహకారంతో మన రాష్ట్రంలోని కర్నూలు జిల్లాలో గల అత్తకూరు, మహబూబ్ నగర్, నల్గొండ జిల్లాల్లో యురేనియం నిక్షేపాలు ఉన్నట్లు కనుగొన్నారు. యురేనియం ముఖ్యముగా అణుశక్తి వనరు. దీనికి అన్ని రకాల్లో గిరాకీ చాలా ఉంది.

విశాఖపట్నం సముద్ర తీరంలో జిర్కాన్, గార్మిక్, ఇల్మినైట్, భీముని పట్నం, చింతపల్లి, ముక్కామల ఇసుక దిబ్బల్లో మోనజైట్ లు లభిస్తున్నాయి మోనజైట్ నుంచి ధోరయం, ఇల్మినైట్ నుంచి టీటానియం లు లభిస్తాయి. వీటి నుంచి అణుశక్తిని ఉత్పత్తి చేయవచ్చు.

జిసాఫ్

2001 జనాభా లెక్కల ప్రకారం ఆంధ్రప్రదేశ్ లో 7.62 కోట్ల మంది జనాభా ఉన్నారు. భారతదేశంలో జనాభా పరంగా మన రాష్ట్రం 5 స్థానాన్ని ఆక్రమించింది.

జనాభా లెక్కలు-2001 ముఖ్యంశాలు

1. రాష్ట్ర జనాభా-7.62 కోట్లు
2. పురుషుల జనాభా-3.85 కోట్లు
3. స్త్రీల జనాభా-3.76 కోట్లు
4. గ్రామీణ ప్రజలు-5.53 కోట్లు
5. పట్టణ ప్రజలు-2.08 కోట్లు
6. అత్యధిక జనాభాగల జిల్లా-తూర్పు గోదావరి (48.72 లక్షలు)
7. అత్యల్ప జనాభా గల జిల్లా-విజయనగరం (22.45 లక్షలు)
8. అక్షరాస్యత శాతం-60.47 శాతం
9. అక్షరాస్యులు-4,03,64,756
10. పురుషుల్లో అక్షరాస్యులు-2,36,36,077

11. మహిల్లో అక్షరాస్యులు-1,67,28,688
12. అత్యధిక అక్షరాస్యత గల జిల్లా-హైదరాబాద్ (79.04 శాతం)
13. అత్యల్ప అక్షరాస్యత గల జిల్లా-మహబూబ్ నగర్ (45.53 శాతం)
14. స్త్రీల అక్షరాస్యత ఎక్కువగా గల జిల్లా-తూర్పు గోదావరి
15. స్త్రీల అక్షరాస్యత తక్కువగా గల జిల్లా-అదిలాబాద్
16. దేశ జనాభాలో రాష్ట్రజాభా-7.37 శాతం
17. జనసాంద్రత-చ.కి.మీ.కు 277 మంది
18. అత్యధిక జనసాంద్రత గల జిల్లా-హైదరాబాద్ (చ.కి.మీ.కు 16,988 మంది)
19. అత్యల్ప జనసాంద్రత గల జిల్లా-అదిలాబాద్ (చ.కి.మీ.కు 154 మంది)
20. స్త్రీల పురుష నిష్పత్తి-1,000 మంది పురుషులకు 978 మంది స్త్రీలు
21. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి-1000 మంది పురుషులకు 965 మంది స్త్రీలు
22. పట్టణ ప్రాంతాల్లో స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి-1000 మంది పురుషులకు 983 మంది స్త్రీలు
23. అత్యధిక స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి గల జిల్లా - నిజామాబాద్ (1000 మంది పురుషులకు 1017 మంది స్త్రీలు)
24. అత్యల్ప స్త్రీ పురుష నిష్పత్తి గల జిల్లా - హైదరాబాద్ (1000 మంది పురుషులకు 933 మంది స్త్రీలు)
25. దశాబ్దపు జనాభా వృద్ధిరేటు-14.59 శాతం.
26. రాష్ట్రంలో పట్టణ జనాభా శాతం-27 శాతం
27. రాష్ట్రంలో గ్రామీణ జనాభా శాతం-73 శాతం
28. అత్యధిక గ్రామీణ జనాభా గల జిల్లా-మహబూబ్ నగర్

29. జనాభాలో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం-5 (7.37 శాతం)
30. వైశాల్యంలో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం-4వ స్థానం (రాష్ట్రాలు, కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలతో కలిపి)
31. జనసాంద్రతలో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం-19వ స్థానం (రాష్ట్రాలు, కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలతో కలిపి)
32. అక్షరాస్యతలో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానం-28వ స్థానం (రాష్ట్రాలు, కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలతో కలిపి)
33. జనాభా వృద్ధి రేటు అధికంగా ఉన్న జిల్లా-రంగారెడ్డి
34. వైశాల్యంలో పెద్ద జిల్లా-అనంతపురం.
35. వైశాల్యంలో చిన్న జిల్లా-హైదరాబాద్
36. అధిక శాతం అడవుల గల జిల్లా- ఖమ్మం
37. తక్కువ శాతం అడవుల గల జిల్లా- హైదరాబాద్
38. ఎక్కువ అధికంగా గల జిల్లా-శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లా
39. ఎక్కువ అధికంగా గల జిల్లా-ఖమ్మం

రవాణా

వస్తువులు, ప్రయాణికులను ఒక ప్రాంతం నుండి మరొక ప్రాంతానికి చేర్చడాన్ని రవాణా అంటారు. పరిశ్రమల నుంచి వస్తువులను వినియోగదారులకు సరఫరా చేయడానికి రవాణా తోడ్పడుతుంది. రవాణాను నాలుగు రకాలుగా విభజించవచ్చు.

1. రోడ్డు, 2. రైల్వే, 3. నీటిమార్గాలు, 4. విమాన మార్గాలు.
1. రోడ్డు మార్గాలు

రోడ్డు రవాణా ద్వారా వస్తువులు, ప్రయాణికులను వారి గమ్యస్థానాల వరకు చేరవేయటాన్ని అంటుంది. రహదారులు దేశంలోని రాష్ట్రాలను కాక ప్రపంచంలోని దేశాలను కూడా కలుపుతున్నాయి. జాతీయ సమైక్యతతో పాటు అంతర్జాతీయ సమైక్యతకు కూడా బాటలు వేశాయి.

రహదారులు వృద్ధిపొయ్యి, పరిశ్రమలు, వాణిజ్యం తదితర అన్ని రంగాల అభివృద్ధికి చాలా అవసరం. 1943 వరకు రోడ్ల అభివృద్ధికి పలుమంది పథకాలు లేవు. ఆ సమయంలో రహదారుల అభివృద్ధి ప్రభావితం రూపొందించారు. దీనిని 'నాగిఫూర్ ప్రణాళిక' అని అంటారు.

ఉపయోగం, అవసరాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని రహదారులను నాలుగు రకాలుగా విభజించే వారు. అవి: జాతీయ రహదారులు, రాష్ట్రీయ రహదారులు, జిల్లా రహదారులు, గ్రామీణ రహదారులు.

1. జాతీయ రహదారులు

ఈ రకమైన రహదారులు రాష్ట్రాల రాజధానులు, ఓడరేవులు, పారిశ్రామిక, గునుల ప్రాంతాలను కలుపుతాయి. వీటిని కేంద్ర ప్రభుత్వం నిర్మించి, నిర్వహిస్తోంది.

2. రాష్ట్రీయ రహదారులు

ఇవి రాష్ట్ర ప్రభుత్వ అధీనంలో ఉంటాయి. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిర్మించి నిర్వహిస్తుంది. ఇవి జిల్లా ముఖ్య పట్టణాలు, పారిశ్రామిక ప్రాంతాలను రాష్ట్ర రాజధానితో కలుపుతాయి.

3. జిల్లా రహదారులు

జిల్లా రహదారులు మండల కేంద్రాలను కలుపుతాయి. అలాగే ఉత్పత్తి ప్రాంతాలు, మార్కెట్ ప్రాంతాలను రాష్ట్ర రహదారులు, రైల్వే స్టేషన్ లతో కలుపుతాయి.

4. గ్రామ రహదారులు

ఇవి గ్రామాలను, మండల కేంద్రాలు, జిల్లా రహదారులు, జతర గ్రామాలతోను కలుపుతాయి.

రాష్ట్రంలోని రహదారుల అభివృద్ధి పథకాలను రాష్ట్ర రోడ్డు బిల్డింగ్ థా, స్థానిక పరిపాలన థాలకు చెందిన ఫీలింబంబెన్స్ అవులు పరుస్తారు. జాతీయ రహదారుల రాష్ట్ర రహదారులు, ప్రధాన జిల్లా రహదారులన్నీ రోడ్డు

భవనాలకాగా ఇంజనీరు అధీనంలో ఉంటాయి. మిగిలిన జిల్లా రహదారులు, గ్రామీణ రహదారులన్నీ స్థానిక పరిపాలన థా ఫీలింబంబెన్స్ అవసరాలతో ఉంటాయి. మన రాష్ట్రంలో అన్ని రకాల రహదారుల పొడవు 1,41,000 కి.మీ. పైగా ఉంటుంది. ఈ మొత్తంలో జాతీయ రహదారుల పొడవు సుమారు 3,000 కి.మీ. పైగా ఉంటాయి. మన రాష్ట్రంలో బడు జాతీయ రహదారులు (4,5,7,9,43) వివిధ ప్రాంతాల గుండాపోతున్నాయి. బడవ జాతీయ రహదారి మన రాష్ట్రంలోని నెల్లూరు, గుంటూరు, విజయవాడ, రాజమండ్రి పట్టణాల గుండాపోతుంది. మన రాష్ట్రంలో దీని పొడవు 1,011 కి.మీ. ఇది చెన్నైను కోల్ కతాతో కలుపుతుంది. ఇది మన రాష్ట్రంలోని జాతీయ రహదారుల్లో అతిపెద్దది. ఏడవ జాతీయ రహదారి అనంతపురం, కర్నూలు, హైదరాబాద్, మెదక్, నిజామాబాద్, అదిలాబాద్ గుండా పోతుంది. మనదేశ దక్షిణాగ్రంథి ఉన్న కన్నామకూరు, ఉత్తరాగల వాణిజ్యాలను ఈ రహదారి కలుపుతుంది. ఇది దేశంలో అతిపొడవైన రహదారి. దేశంలో నాగిఫూర్, జింగుళూరు, జిల్లాఫూర్ నగరాల మీదుగా ఈ రహదారి పోతుంది. 1956 సంవత్సరంలో మన రాష్ట్రంలో 17,100 కి.మీ. పొడవు రోడ్డు ఉండగా, 1994 సంవత్సరానికి 1,40,999 కి.మీ. రోడ్డు పొడవు ఉంది.

రైల్వే మార్గాలు

రైల్వేలు దేశ అభివృద్ధిపై ముఖ్యమైనవి. అన్ని రవాణా సౌకర్యాల కంటే, రైలు మార్గాల ద్వారా జరిగే రవాణా చాలా ప్రాధాన్యత ఉంది. దేశ రవాణాలో సుమారు 50 శాతం రైల్వే ఆధిపత్యం. దేశంలోని ప్రధాన రైలు మార్గాలైన ఢిల్లీ-చెన్నై, బొంబాయి-చెన్నై, కోల్ కత-మద్రాసు లైన్లు మన రాష్ట్రం గుండా పోతున్నాయి. మన రాష్ట్రంలోని ప్రధాన పారిశ్రామిక, వ్యాపార కేంద్రాలైన విశాఖపట్నం, కొత్తగూడెం, కాకినాడ, మచిలీపట్నం, రాజమండ్రి, కాగితనగర్, రామగుండం, విజయవాడ, గూడూరు, తిరుపతి, సికింద్రాబాద్, హైదరాబాద్ లను రైలుమార్గాలతో అనుసంధానించారు. సికింద్రాబాద్ దక్షిణ మధ్యరైల్వే ప్రధాన కేంద్ర కార్యాలయం.

జల మార్గాలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని నదులు, కాలువలు ద్వారా రవాణాకు అనువైన 2747 కి.మీ. మార్గాలున్నాయి. గోదావరి నది పరివాహక ప్రదేశంలో 790 కి.మీలు జలమార్గాలు, కృష్ణా నది పరివాహక ప్రదేశంలో 644 కి.మీల పొడవు జలమార్గాలు ఉన్నాయి. జిరింగుళూరు కాలువ మన రాష్ట్రంలో 310 కి.మీ. పొడవుతో ప్రవహిస్తోంది. గోదావరి, కృష్ణా కాలువల్లో ఏడాదిలో పది నెలలు పడమటి తిరిగేందుకు వీలవుతుంది. ఈ కాలువల ద్వారా ప్రధానంగా సరకులను రవాణా చేస్తారు. ఈ కాలువల ప్రజల రవాణాకు కూడా అనుకూలమైనవి. అయితే కాలువల్లోని మట్టిని తవ్వకపోతే వర్షాకాలంలో ప్రయాణం చేయటం కష్టమవుతుంది. ఇవన్నీ భౌగోళిక పరిస్థితుల అవరోధాల వల్ల అభివృద్ధి చెందలేదని చెప్పవచ్చు.

మన రాష్ట్రంలో సుమారు 972 కి.మీ. సముద్ర తీరం ఉంది. కాని తీరంలో వీరితలు రేకపోవడం వల్ల మంచి ఓడరేవులు ఏర్పడలేదు. రాష్ట్రంలోని ఓడరేవులను మూడు రకాలుగా విభజించవచ్చు. అవి: పెద్ద ఓడరేవులు, మధ్యతరహా ఓడరేవులు, చిన్న తరహా ఓడరేవులు. రాష్ట్రంలో విశాఖపట్నం ఒక్కటి సహజ నిర్మిత పెద్ద ఓడరేవు. కాకినాడ, మచిలీపట్నం మధ్య తరహా ఓడరేవులు. కళింగ పట్నం, భీముని పట్నం, చాడరేవు, నర్సాపురం, నిజామపట్నం, కృష్ణపట్నం చిన్న తరహా ఓడరేవులు.

విశాఖపట్నం మన రాష్ట్రంలో ప్రధాన ఓడ రేవు.ముది అము, అయిల్, చేపలు దిగుమతుల్లో ప్రధానమైనవి. ఇక్కడే దేశంలోనే తొలి నౌక నిర్మాణ కేంద్రాన్ని నిర్మింప చేశారు. దీని మీద హిందూస్థాన్ మిమియాఫ్. ఇది దేశంలోనే అతి పెద్ద డ్రైడాక్ నౌకనిర్మాణ కేంద్రం. దేశ తూర్పు నౌకాదళ ప్రధాన కార్యాలయం కూడా ఇక్కడే ఉంది.

వాయు మార్గాలు

మన రాష్ట్రంలో డ్రైవేలు రంగంలో గ్రీన్ ఫీల్డ్ అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయాన్ని హైదరాబాద్ ను సమీపంలోనే శంషాబాద్ లో నిర్మించారు. దీనిని జీఎంఆర్ కంపెనీ నిర్మించి, నిర్వహిస్తోంది. విశాఖపట్నంలోని విమానాశ్రయాన్ని అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయంగా ప్రభుత్వం ప్రకటించింది. తది విధంగా తిరుపతి సమీపంలోని రేడికలిం విమానాశ్రయాన్ని కూడా అంతర్జాతీయ విమానాశ్రయంగా ప్రకటించారు. విజయవాడ సమీపంలోని గన్నవరంలో మరొక విమానాశ్రయం ఉంది. ఇది కాక వరంగల్, రాజమండ్రి పట్టణాల్లో కూడా చిన్న విమానాశ్రయాలు ఉన్నాయి.